

บทสรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทย ในจังหวัดมหาสารคาม ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว อายุ 20-21 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีใ้ศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้น และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยระหว่างชายกับหญิง ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน โครงการสอน และการจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น และปรับปรุงวิชาวิธีสอนต่าง ๆ ในสถานศึกษานี้ให้ดีขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องความเป็นพลเมืองดี

วิธีการวิจัย ใช้วิธีสัมภาษณ์ประชากรในกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มตัวอย่างจากคนไทย ซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 100 คน เป็นชาย 50 คน หญิง 50 คน โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ร่วมกับอาจารย์ลาวัณย์ พุ่มพวง แห่งวิทยาลัยครูมหาสารคาม และใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

การสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามต่าง ๆ ตามเกณฑ์ความเป็นพลเมืองดีที่ได้จากหลักสูตร แบบเรียน โครงการสอนต่าง ๆ ในระดับประถมศึกษาตอนต้น หนังสือวารสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของคนไทยโดยทั่วไป ประกอบกับเกณฑ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์คนไทยทั่วไปที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไปและประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน จำนวน 20 คน และจากการสอบถามครูที่กำลังสอนหรือเคยสอนระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 20 คน เกี่ยวกับคุณสมบัติของพลเมืองดีโดยทั่วไป นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2513-14 โรงเรียนวัดจันทร์ ประดิษฐาราม แบบสัมภาษณ์นี้เป็นคำถามแบบเลือกตอบชนิด 4 ข้อเลือก จำนวน 100 ข้อ นำผลมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค 27% หากค่าอำนาจจำแนกและค่าความยากง่าย โดยใช้ตารางวิเคราะห์ข้อทดสอบของซุง-เคย์ ฟาน เลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกและค่าความยากง่ายที่เหมาะสมไว้ 50 ข้อ นำมาแก้ไขเพิ่มเติมและปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นนักเรียนที่กำลัง

เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยา จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน นำผล
มาวิเคราะห์และปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ปรากฏผลเป็นที่น่าพึงพอใจ จึงนำไปใช้
สัมภาษณ์ประชากรในกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ลักษณะแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี แบ่ง เป็น
2 ภาค ภาคที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี
แบ่ง เป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบผสมแบบแสดงความคิดเห็นเสรี จำนวน 50
ข้อ แบ่งเป็นส่วนย่อย 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา 11 ข้อ
ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย 8 ข้อ
ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี 12 ข้อ ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับความเข้าใจ
ในระบอบประชาธิปไตย 9 ข้อ และส่วนที่ 5 เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองประเทศ
โดยทั่วไป 10 ข้อ ในจำนวน 50 ข้อนี้ มีข้อคำถามที่อยู่นอกหลักสูตร แบบเรียนระดับประถม
ศึกษาตอนต้น 11 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นคำถามให้แสดงความคิดเห็นเสรี เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง
ดีโดยทั่วไป จำนวน 10 ข้อ รวมเป็นคำถาม 60 ข้อ เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ 60 สถานการณ์
ภาคที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของประชากรในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 ข้อ

นำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชากรในกลุ่มตัวอย่างมาตรวจ เฉพาะภาคที่ 1
ให้คะแนนโดย ข้อที่มีความคิดเห็นถูกต้องสมบูรณ์ความ เกณฑ์ที่กำหนดไว้ ให้ 2 คะแนน ถ้าถูกต้อง
แต่ไม่สมบูรณ์ ให้ 1 คะแนน และผิดให้ 0 รวมคะแนนของแต่ละคน โดยรวมแต่ละตอนและรวม
ทุกตอน ทั้งของประชากรชายและหญิง

สรุปผลการวิจัย

สถานภาพของประชากรในกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรซึ่งเป็นคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เป็นชาย 50 คน หญิง
50 คน เป็นโสดร้อยละ 90 แต่งงานแล้วร้อยละ 10 ทุกคนอายุ 20-22 ปี มีภูมิลำเนา
อยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยละ 82 ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ
คนไทยในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชายไม่เคยบรรพชาและอุปสมบทจำนวน 47 คนและ 44 คนตามลำดับ

ส่วนหญิงนั้น ตามพิธีกรรมในศาสนาพุทธ ฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย ไม่อนุญาตให้หญิงบวช คำน การศึกษา คนไทยในกลุ่มตัวอย่างทุกคนจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และส่วนมากคือร้อยละ 98 จบ จากโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยละ 2 จบจากโรงเรียนในจังหวัดอื่น ในเรื่องการศึกษา นี้ ร้อยละ 41 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มาแล้วนาน 6 ปี และส่วนมากคือร้อยละ 87 ไม่เคยศึกษาวิชา ซึ่เพิ่มเติมทั้งจากสถานศึกษาของรัฐบาลและเอกชน การหาความรู้เพิ่มเติม ร้อยละ 39 ไม่เคย สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น เกี่ยวกับเรื่องบ้านเมือง การอ่านหนังสือต่าง ๆ ส่วนมาก คือร้อยละ 73 ไม่เคยอ่านทั้งหนังสือ และวารสารหรือนิตยสาร- เลขหลังจากที่จบการศึกษาชั้นประเม ปีที่ 4 แล้ว แต่มีร้อยละ 44 เคยอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านประกาศ ใบปลิว ใบโฆษณาของราชการ และที่มีไซของราชการ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากคือ ร้อยละ 63 และร้อยละ 69 ตามลำดับ เคยอ่าน การฟังวิทยุและคุโทรทัศน์ ทุกคนเคยฟังวิทยุ และร้อยละ 82 เคยคุโทรทัศน์ ความคอง- การในการศึกษาเพิ่มเติม ส่วนมากคือร้อยละ 89 ต้องการศึกษเพิ่มเติม ร้อยละ 11 ไม่ต้องการ แหล่งที่มาของความคิดเห็น คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 49 ระบุว่า ความกิดเห็นนั้นกิดเองมากกว่า ที่ได้จากโรงเรียน ร้อยละ 35 ระบุว่า กิดเองทั้งหมด ร้อยละ 12 กิดเองน้อยกว่าที่ได้จากโรง- เรียน และมีเพียงร้อยละ 4 ที่ระบุว่า กิดเองมากเท่ากับที่ได้จากโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์เครื่องมือ

หากค่าความ เชื่อมั่นชนิดความคองที่ภายในของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับ ความเป็นพลเมืองดี โดยวิธี Hoyt's Analysis of Variance ได้ค่า $r_{tt} = 0.6152$ นี้บว่า แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็น เครื่องมือในการวิจัย มีความ เชื่อมั่นพอสมควร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. คะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในกลุ่ม ตัวอย่างระหว่างชายกับหญิง ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 โดยคะแนนเฉลี่ย ของชายกับหญิง ไม่แตกต่างกันในเรื่อง ค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องการอยู่ร่วมกัน ในชุมชนชน ชนบชรรวมเนียมประ เพลีและวัฒนธรรมไทย เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี เรื่องความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย และ เรื่องความรู้ เกี่ยวกับการปกครองประเทศไทย

ทั่วไป แต่ในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีเฉพาะชวที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น กับเรื่องความคิดเห็นเสรีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป คะแนนเฉลี่ยของชายกับหญิงในกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นของชายสูงกว่าหญิง

2. จากการทดสอบไคสแควร์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีระหว่างชายกับหญิง เพื่อศึกษาว่า ความคิดเห็นต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นผลเนื่องมาจากความเป็นชายหรือหญิงหรือไม่ ผลจากการทดสอบไคสแควร์ 65 เรื่อง พบว่า ความแตกต่างในความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างระหว่างชายกับหญิง เนื่องมาจากความเป็นชายและหญิง ที่ระดับความมีนัยสำคัญต่าง ๆ จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่อง หลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของศาสนาพุทธ และเรื่องความนิยมในการไปวัด ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนชนบท ประเพณีและวัฒนธรรมไทย เรื่อง เหตุผลในการให้อภัยและช่วยเหลือกัน และเรื่องสุขนิสัยในการรับประทานอาหาร ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการตาย ใน 5 เรื่องนี้ ความคิดเห็นของชายกับหญิงต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ส่วนอีก 2 เรื่องคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องภารกิจที่ปฏิบัติเมื่อไปวัด และความคิดเห็นเสรีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป เรื่องการเลือกระหว่างกฎหมายกับประเพณี ความคิดเห็นของชายกับหญิงต่างกัน เนื่องมาจากความเป็นชายและหญิง ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 ส่วนในเรื่องอื่น ๆ ความคิดเห็นต่าง ๆ เหล่านี้มีได้เนื่องมาจากความเป็นชายหรือหญิง

3. ผลจากการหาความถี่ของความคิดเห็นที่ถูกต้อง เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทย ปรากฏผลดังนี้

3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา มีคำถาม 11 ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 11 สถานการณ์ ปรากฏว่า

3.1.1 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไปไม่มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 2 สถานการณ์ คือ เรื่องการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ร้อยละ 81 เรื่องการออมทรัพย์ การประหยัดทรัพย์ ร้อยละ 75

3.1.2 คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็น

ที่ถูกลงใน 3 สถานการณ์ คือ เรื่องการทำคนให้มีความสุขในครอบครัว ร้อยละ 61 เรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับคำ "ผู้ดี" ร้อยละ 52 และเรื่องการทำคนให้มีความสุขโดยการทำงานและพักผ่อนตามสมควร ร้อยละ 50

3.1.3 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 6 สถานการณ์คือเรื่อง วัตถุประสงค์ในการบวช ร้อยละ 14 เรื่องประโยชน์ของการทำบุญ ร้อยละ 19 เรื่องหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของศาสนาพุทธ ร้อยละ 27 เรื่องการเคารพในอาวุโสและความสามารถ ร้อยละ 30 เรื่องการปฏิบัติเมื่อพบเงินตกอยู่ ร้อยละ 40 และเรื่องเหตุผลในการนับถือศาสนา ร้อยละ 44

3.1.4 เรื่องอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องประกอบสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา ปรากฏว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 92 เคยไปวัดเดือนละประมาณ 1 ครั้งจนถึงเกือบทุกวัน โดยร้อยละ 36 ไปวัดเดือนละประมาณ 4-5 ครั้งหรือทุกวันพระ มีเพียงร้อยละ 8 ที่ปรกติไม่เคยไปวัดเลย ซึ่งเป็นชายทั้งหมด เรื่องภารกิจที่ปฏิบัติเมื่อไปวัด คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือ ร้อยละ 81 ไปวัดเพื่อทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารพระ หรือไปฟังเทศน์

3.2 ความคิดเห็น เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนชน เนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย มีคำถาม 8 ข้อเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 8 สถานการณ์ ปรากฏผลดังนี้

3.2.1 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 2 สถานการณ์ คือ เรื่องมรรยาทในการต้อนรับแขก ร้อยละ 89 และเรื่องสุขนิสัยในการรับประทานอาหาร ร้อยละ 71

3.2.2 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 3 สถานการณ์ คือ เรื่องการช่วยงานศพ ร้อยละ 65 เรื่องการปฏิบัติตนเมื่อมีคิณกับเพื่อน ร้อยละ 59 และเรื่องการให้อภัยและการช่วยเหลือกัน ร้อยละ 55

3.2.3 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย คือน้อยกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 3 สถานการณ์ คือ เรื่องการมีสัมมาคารวะและมรรยาทในการเป็นแขก ร้อยละ 22 เรื่องการรู้จักแบ่งปัน ร้อยละ 30 และเรื่องความกตัญญูแก่เวทียและประเพณีการลงแขก ร้อยละ 46

3.2.4 เรื่องอื่น ๆ เรื่องประกอบสถานการณ์ต่าง ๆ ปรากฏว่า เรื่อง เหตุผลในการให้โทษและช่วยเหลือกัน คนไทยในกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่า ที่ไปช่วยเหลือ เพราะบ้านใกล้กัน เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือเป็นคนไทยด้วยกัน ร้อยละ 26 เพราะสงสาร ร้อยละ 24 และเพราะต้องการทำดีต่อกัน เขาอาจช่วยได้ในโอกาสหน้า ร้อยละ 23

3.3 ความคิดเห็น เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี มีคำถาม 12 ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 12 สถานการณ์ ปรากฏผลดังนี้

3.3.1 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความคิดเห็นถูกต้องใน 2 สถานการณ์ คือ เรื่องการทำบัตรประจำตัวประชาชน ร้อยละ 93 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการตาย ร้อยละ 73

3.3.2 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง ใน 3 สถานการณ์คือ เรื่องการได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ร้อยละ 68 เรื่อง เหตุผล ในการเสียภาษีอากร ร้อยละ 60 เรื่องการรับการตรวจคัดเลือกเป็นทหาร ร้อยละ 51

3.3.3 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 7 สถานการณ์ คือ เรื่องการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรระบบพรรค ร้อยละ 10 เรื่องการลงทะเบียนผู้มีสิทธิทหารกองเกิน ร้อยละ 21 เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่ ร้อยละ 27 เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิด ร้อยละ 33 เรื่องการจดทะเบียนสมรส ร้อยละ 37 เรื่องการศึกษาภาคบังคับ ร้อยละ 39 และเรื่องลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้แทนราษฎร ร้อยละ 44

3.3.4 เรื่องอื่น ๆ ได้แก่ เรื่องการเสียภาษีอากร ประกอบสถานการณ์ เรื่อง เหตุผลในการเสียภาษีอากร ปรากฏว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็น ว่า ในเรื่องการเสียภาษีอากร ภาษีที่คงเสียได้แก่ ภาษีบำรุงท้องที่หรือภาษีที่ดิน ภาษีเงินได้ และภาษีการค้า จำนวนร้อยละ 99 ร้อยละ 67 และร้อยละ 83 ตามลำดับ ส่วนภาษีอื่น ๆ ที่คงเสียนั้น คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 77 มีความคิดเห็น ว่า ภาษีอื่น ๆ ไม่มี มีเพียงร้อยละ 23 ที่มีความคิดเห็น ว่า ภาษีอื่น ๆ มี เช่น ภาษีรถยนต์ ยาสูบ สุรา เป็นต้น เรื่องการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ปรากฏว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมาก คือร้อยละ 98 คิดว่าจะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มีเพียงร้อยละ 2 ที่คิดว่าจะไม่ไป

โดยให้เหตุผลว่า เพราะต้องการทำงานของคน และคิดว่ามีค่ามากกว่าจะไม่ให้ไป

3.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย มีคำถาม 9 ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 9 สถานการณ์ ปรากฏผลดังนี้

3.4.1 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความคิดเห็นที่ถูกต้องในสถานการณ์เดียว คือ เรื่อง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นส่วนหนึ่งของชาติ ร้อยละ 90

3.4.2 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 2 สถานการณ์ คือ เรื่อง การยอมรับมติของฝ่ายข้างมาก ร้อยละ 54 และ เรื่อง ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ร้อยละ 51

3.4.3 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นถูกต้องใน 6 สถานการณ์ คือ เรื่อง ความรักชาติ ร้อยละ 21 เรื่อง การยอมรับตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าและการแก้ปัญหาที่ดี ร้อยละ 30 เรื่อง หน้าที่และความรับผิดชอบ ร้อยละ 32 เรื่อง การแก้ปัญหาด้วยการประชุมปรึกษาหารือ ร้อยละ 36 เรื่อง การใช้สิทธิเสรีภาพ ร้อยละ 45 และ เรื่อง การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร้อยละ 48

3.4.4 เรื่องอื่น ๆ เรื่อง เหตุผลที่มีความรู้สึกภูมิใจ หรือดีใจมาก หรือดีเหมือนกันที่เกิดเป็นคนไทย คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 98 มีความรู้สึกเช่นนี้ โดย ร้อยละ 29 ให้เหตุผลว่า รู้สึกเช่นนั้น เพราะประเทศไทยอยู่ติดกับที่ อุดมสมบูรณ์ หากินสะดวก และไม่รบกวนผู้ใด ส่วนเหตุผลอื่น ๆ มีเช่น เพราะประเทศไทยมีเสรีภาพ ไม่อยู่ใต้อำนาจใครทำอะไรได้ตามใจชอบ เพราะบ้านเมืองสงบ ไม่มีภัยคุกคาม และเพราะคนไทยมีเลือดนักสู้ เป็นต้น

3.5 ความคิดเห็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป มีคำถาม 10 ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 10 สถานการณ์ ปรากฏผลดังนี้

3.5.1 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความคิดเห็นถูกต้องเพียงสถานการณ์เดียว คือ เรื่อง ระบอบการปกครองของประเทศไทย ร้อยละ 74

3.5.2 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นถูกต้องใน 4 สถานการณ์ คือ เรื่อง ระบอบการปกครองของประเทศจีนและรัสเซีย ร้อยละ 68

เรื่องอำนาจตุลาการ ร้อยละ 68 เรื่องการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ร้อยละ 62 และเรื่องอำนาจบริหาร ร้อยละ 50

3.5.3 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นถูกต้องใน 5 สถานการณ์ คือ เรื่องหลักสำคัญในการปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 16 เรื่องความสำคัญของวันที่ 5 ธันวาคม ร้อยละ 16 เรื่องความสำคัญของตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ร้อยละ 26 เรื่องการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 31 และเรื่องความสำคัญของรัฐธรรมนูญ ร้อยละ 48

3.5.4 เรื่องอื่น ๆ เรื่องความสนใจในเรื่องบ้านเมือง โดยถามเกี่ยวกับชื่อนายกรัฐมนตรี คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 60 ทราบชื่อนายกรัฐมนตรี และสามารถบอกได้ถูกต้อง ร้อยละ 23 เคยทรวขแต่จำไม่ได้ ร้อยละ 5 ทราบแต่ชื่อไม่ทราบนามสกุล และร้อยละ 12 ไม่ทราบทั้งชื่อและนามสกุล

3.6 ความคิดเห็น เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี เฉพาะข้อที่อยู่นอกหลักสูตรแบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น มีคำถาม 11 ข้อ อยู่ในแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ภาคที่ 1 ตอนที่ 1 ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี 10 ข้อ และในส่วนตัวที่ 5 เกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป 1 ข้อ ปรากฏผลดังนี้

3.6.1 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือมากกว่าร้อยละ 70 มีความคิดเห็นถูกต้องใน 2 สถานการณ์ คือ เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี เรื่องการทำบัตรประจำตัวประชาชน ร้อยละ 93 และเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับกัรตาย ร้อยละ 73

3.6.2 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นที่ถูกต้องใน 2 สถานการณ์ คือ เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี เรื่องการรับการตรวจคัดเลือดเพื่อเป็นทหาร ร้อยละ 51 เกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป เรื่อง ระบอบการปกครองของประเทศจีนแดงและรัสเซีย ร้อยละ 68

3.6.3 คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นถูกต้องใน 7 สถานการณ์ คือ เรื่องเกี่ยวกับความความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี

ไคแก่เรื่องการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรระบบพรรค ร้อยละ 10 เรื่องการลงทะเลเป็นบัณฑิตทหารกองเกิน ร้อยละ 21 เรื่องการปฏิบัติในการขายที่อยู่ ร้อยละ 27 เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิด ร้อยละ 33 เรื่องการชกทะเลเป็นสมรส ร้อยละ 37 เรื่องการศึกษาภาคบังคับ ร้อยละ 39 และเรื่องลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้แทนราษฎร ร้อยละ 44

3.7 ความคิดเห็นเสรีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป มีคำถาม 10 ข้อเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 10 เรื่อง ปรากฏว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความคิดเห็นถูกต้องใน 9 สถานการณ์ คือ เรื่อง การปฏิบัติตนในครอบครัว ร้อยละ 99 เรื่องคุณสมบัติของพลเมืองดี ร้อยละ 98 เรื่องการช่วยเหลือประเทศชาติ คำนึงเศรษฐกิจ ร้อยละ 93 เรื่องการปฏิบัติตนในชุมนุมชน ร้อยละ 90 เรื่องความจำเป็นหรือความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีต่อการเป็นพลเมืองดี ร้อยละ 88 เรื่องการช่วยเหลือประเทศชาติด้านการป้องกันประเทศ ร้อยละ 85 เรื่องประโยชน์ของสมาคม ชุมชน กลุ่ม หรือสหกรณ์ ร้อยละ 79 และเรื่องคติประจำใจของคนไทย ร้อยละ 75 ส่วนเรื่องที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นถูกต้องมีเพียงสถานการณ์เดียวคือเรื่องการเลือกระหว่างกฎหมายกับประเพณี ซึ่งคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้อง ร้อยละ 61 ความคิดเห็นเสรีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไปของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีดังต่อไปนี้

3.7.1 คติประจำใจของคนไทย คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือ ร้อยละ 78 มีคติประจำใจ ส่วนน้อยคือร้อยละ 22 ไม่มีคติประจำใจ คติประจำใจของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างไคแก่ คติประจำใจซึ่งเกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา เช่น ทำความดี หรือทำสิ่งที่ดีที่ชอบ ทำคนให้สบาย อยู่เย็นเป็นสุข พุทจริงทำจริง เชื่อฟังผู้ปกครอง นิคมารคา มีความพยายาม ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น เป็นต้น มีจำนวนร้อยละ 32 คติประจำใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ร้อยละ 31 เช่น ทำงาน ทำมาหากินโดยสุจริต เป็นต้น คติประจำใจที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดีมีร้อยละ 10 ไคแก่ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นพลเมืองดี ทำอะไรต้องอยู่ในขอบเขตและเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น ส่วนคติประจำใจที่มีแนวโน้มไปในทางที่ผิดคือ มีเงินมาก ๆ และเที่ยวไปเรื่อย ๆ ร้อยละ 2 ทำอะไรก็ไคตามใจตัว ร้อยละ 1 และที่ไม่มีคติประจำใจ ร้อยละ 22 รวม ร้อยละ 25

3.7.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในครอบครัว ปรากฏว่าคนไทยกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากมีความคิดเห็นที่มีแนวโน้มเกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา กล่าวคือ ร้อยละ 38 มีความคิดเห็นว่า พลเมืองดีในครอบครัวควรรู้จักทำงาน ช่วยเหลือกันทำงาน ร้อยละ 33 มีความคิดเห็นว่า วางายสอนง่าย ทำตามและ เชื่อฟังคำสั่งสอนของ บิฮามารดา นอกจากนี้ ความคิดเห็นที่ว่า ทำตนเป็นคนดี เช่น ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มสุรา มีร้อยละ 15 เอาใจใส่เลี้ยงดูบิดามารดาและครอบครัว ร้อยละ 11 เป็นต้น ส่วนความคิดเห็นที่มีแนวโน้มด้าน เศรษฐกิจ คือช่วยกันทำมาหากิน ทำงานหาเงิน มีร้อยละ 13 ความคิดเห็นที่มีแนวโน้มเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี คือสนใจข่าวรัฐบาล และช่วยกันสร้างบ้านเมืองให้เจริญ มีร้อยละ 2 ความคิดเห็นที่ถือว่าผิดมีเพียงร้อยละ 1 คือความคิดเห็นที่ว่าพลเมืองดีในครอบครัวควร เที่ยวเตร่

3.7.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในชุมชน ปรากฏว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นซึ่งมีแนวโน้มเกี่ยวกับค่านิยม คำสอนในศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย กล่าวคือ การปฏิบัติตนเพื่อให้ชุมชนมีความสงบสุข ใต้ร่มร่มศีล ประองคองกัน รักใคร่กัน ไม่ทะเลาะวิวาทกันมีร้อยละ 30 ทำตนเป็นคนดี เช่น ทำความดีต่อกัน ไม่เป็นคนเกเร ไม่ลักขโมย ร้อยละ 21 ความคิดเห็นที่มีแนวโน้มด้านการปกครอง เช่น ช่วยกันพัฒนาบ้านเมือง ทำถนน สร้างสิ่งที่ดีงาม ร้อยละ 14 ช่วยกันรักษากันบ้านเมืองให้สงบสุข ปองกันโจรผู้ร้าย ร้อยละ 14 ความคิดเห็นที่มีแนวโน้มด้าน เศรษฐกิจ ช่วยกันทำมาหากิน ร้อยละ 12 ส่วนความคิดเห็นที่ถือว่าผิดคือความคิดเห็นที่ว่า ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำมาหากิน ร้อยละ 7 เที่ยวและอยู่กับเพื่อน ร้อยละ 3 และทำตัวเป็นนายใหญ่ ร้อยละ 1 รวมเป็นร้อยละ 10

3.7.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นหรือความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ปรากฏว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากคือ ร้อยละ 88 มีความคิดเห็นว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยมีความสำคัญหรือความจำเป็นต่อกัน เป็นพลเมืองดี และบอกเหตุผลได้ ซึ่งถือว่า เป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง ร้อยละ 11 มีความคิดเห็นว่าจำเป็นแทบบอกเหตุผลไม่ได้ และมีเพียงร้อยละ 1 ที่มีความคิดเห็นว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยไม่มีความสำคัญหรือความจำเป็นต่อกัน เป็นพลเมืองดี

เหตุผลที่ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยมีความสำคัญหรือจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดี คือ ร้อยละ 25 มีความคิดเห็นว่าเป็น เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีช่วยให้คนได้ทำบุญทำทานร่วมกัน ร้อยละ 13 มีความคิดเห็นว่าเป็นคนดี ทำความดี มรรยาทดี ไม่ล่วงเกินผู้อื่น และมีเพียงร้อยละ 1 ที่มีความคิดเห็นว่าเป็น ช่วยให้เกิดพบญาติพี่น้อง

3.7.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของพลเมืองดี คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นที่มีแนวโน้มค่านิยม คำสอนในศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ ร้อยละ 53 มีความคิดเห็นว่าเป็นพลเมืองดีควรประพฤติดี นิสัยดี ทำดี สุภาพเรียบร้อย มีศีลธรรม ไม่ประพฤติชั่ว ไม่ดื่มสุรา ไม่ลักขโมย ร้อยละ 8 มีความคิดเห็นว่าเป็นพลเมืองดีควรมีน้ำใจดี ซื่อสัตย์ เชื่อใจได้ นอกจากนี้ความคิดเห็นอื่น ๆ เช่น พกจาสุภาพอ่อนหวาน ไม่พูดโกหก พูดจริงทำจริง โอบอ้อมอารี ทำดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อประสบอุบัติเหตุ และติดต่อเพื่อนฝูง เป็นคนใจกว้าง เป็นต้น ความคิดเห็นที่มีแนวโน้มค่านิยมรับผิดชอบคอบหน้าพลเมืองดี เช่น ช่วยชาติศาสนา ทำดีต่อประเทศชาติ รักษาศาสนา มีร้อยละ 10 ช่วยกันทำงาน ชยันท์มาหากิน ประกอบอาชีพสุจริต ร้อยละ 9 ส่วนความคิดเห็นอื่น ๆ มีเช่น ใ้รับการศึกษา เรียนจบชั้นสูง รับผิดชอบตนเองและประเทศชาติ เป็นต้น ส่วนความคิดเห็นที่ถือว่าผิดคือ ความคิดเห็นที่ว่า พลเมืองดีควรมีรูปร่างดี มีอุปนิสัยดี สวย ซึ่งเพิ่งเล็งในแง่รูปร่างมากกว่าคุณสมบัติ มีเพียงร้อยละ 2

3.7.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 73 มีความคิดเห็นว่าเป็นถ้ารัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนทำอะไรก็ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย รู้สึกว่า ไม่ดี ไม่ชอบ หรือไม่เห็นด้วย ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง โดยร้อยละ 31 ให้เหตุผลว่า จะทำให้คนทำผิด ทำชั่ว เกิดโจรผู้ร้าย ลักทรัพย์ ฆ่ากัน ทำร้ายร่างกายกัน ร้อยละ 26 ให้เหตุผลว่า จะทำให้บ้านเมืองไม่สงบ วุ่นวายเกิดความเสียหาย เหล่านี้เป็นต้น ส่วนกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าเป็นดี ชอบ หรือเห็นด้วย มีร้อยละ 24 ในจำนวนนี้ ร้อยละ 19 ให้เหตุผลว่า ทำอะไร ก็ตามใจตนเอง นอกจากนี้มีเพียงร้อยละ 1 ที่รู้สึกเฉย ๆ แล้วแต่ใครอยากทำอะไร

3.7.7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเล็งระหวางกฎหมายกับประเพณี คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 61 มีความคิดเห็นว่าเป็นถ้ากฎหมายที่ออกมาขัดกับประเพณี จะปฏิบัติตามกฎหมาย โดยร้อยละ 10 ให้เหตุผลว่า เพราะกฎหมายดีกว่าหรือ

สำคัญกว่าประเพณี ร้อยละ 8 ให้เหตุผลว่า เพราะกลัวทำผิดกฎหมาย และมีเหตุผลอื่น ๆ เช่น กลัวถูกจับ ถูกปรับหรือถูกลงโทษ กฎหมายเป็นข้อบังคับของบ้านเมือง ไร้ซึ่งประเทศ คนอยู่ใต้อาณัติของเจ้าเมือง ทำตามและรักษากฎหมาย เป็นต้น คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนน้อยคือ ร้อยละ 39 มีความคิดเห็นว่า ถ้ากฎหมายขัดกับประเพณี จะเลือกปฏิบัติตามประเพณี เหตุผลคือ เพราะประเพณีเป็นสิ่งที่ทำมานาน ประเพณีเป็นของท้องถิ่น เป็นของชาวบ้าน และคนอยู่ในท้องถิ่น เป็นต้น และร้อยละ 30 ที่เลือกปฏิบัติตามประเพณี ไม่มีเหตุผลว่าเหตุใดจึงเลือกเช่นนั้น หนึ่งจากการทดสอบไคสแควร์ ปรากฏว่า ชายมีแนวโน้มที่จะเลือกปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าหญิง และหญิงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามประเพณีมากกว่าชาย ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

3.7.8 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือประเทศด้านเศรษฐกิจ

คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 80 มีความคิดเห็นว่า ถ้าประเทศไทยกำลังจะล้มละลายวายหนี้สิน จะช่วยเหลือประเทศชาติ ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง ร้อยละ 11 ให้รัฐบาลแก้ปัญหาเอง และมีเพียงร้อยละ 1 ที่อยู่เฉย ๆ ปล่อยให้ไปตามบุญตามกรรม สำหรับกลุ่มที่จะช่วยเหลือประเทศชาติ ร้อยละ 50 ช่วยโดย ช่วยกันออกเงินทองคำกำลังทรัพย์ หรือเรียกรายได้จากประชาชน มีเพียงร้อยละ 15 ที่มีความคิดเห็นว่าจะช่วยเหลือโดยช่วยกันเสียภาษีหรือยอมเสียภาษีเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง ส่วนวิธีการช่วยเหลืออื่น ๆ มีเช่น ทำตามนโยบาย คำสั่ง หรือที่รัฐบาลขอรอง ช่วยกันทำงาน ประกอบอาชีพให้ได้ผลดีกว่าเก่า ช่วยกันทำงานโดยสละแรงงานให้รัฐบาล ช่วยกันต่อสู้ควยกำลังอาวุธ เป็นต้น

3.7.9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือประเทศชาติ ด้านการป้องกัน

ประเทศ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือ ร้อยละ 93 มีความคิดเห็นว่า ถ้ามีข้าศึกบุกมาถึงมหาสารคาม จะช่วยกันป้องกันต่อสู้ หรือเป็นทหาร ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง ร้อยละ 6 อยู่เฉย ๆ ไม่ทราบจะทำอย่างไร และมีเพียงร้อยละ 1 ที่หนีไปซ่อน ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ผิด

3.7.10 ความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับสมาคม ชุมชน กลุ่ม

หรือสหกรณ์ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากคือร้อยละ 75 ไม่เคยเป็นสมาชิกสมาคม ชุมชน กลุ่ม หรือสหกรณ์ใด ๆ มีเพียงร้อยละ 19 เคยเป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว และร้อยละ 6 ที่บ้านเคยเป็นสมาชิกกลุ่มชานา สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของสมาคม ชุมชน

กลุ่ม หรือสหกรณ์นี้ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 79 มีความคิดเห็นว่า สมาคม ชุมชน กลุ่ม หรือสหกรณ์ มีประโยชน์และบอกได้ ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง ร้อยละ 12 มีความคิดเห็นว่ามีประโยชน์แต่บอกไม่ได้ว่าอะไรบางอย่าง ร้อยละ 7 ไม่ทราบ และมีเพียง ร้อยละ 2 ที่มีความคิดเห็นว่า สมาคม ชุมชน กลุ่ม หรือสหกรณ์ ไม่มีมีประโยชน์ กลุ่มที่มีความคิดเห็นว่า สมาคม ชุมชน กลุ่ม หรือสหกรณ์ มีประโยชน์ซึ่งมีจำนวน 79 คน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 62.05 โดยส่วนมากคือร้อยละ 31.65 ระบุว่า กลุ่มหนุ่มสาวช่วยให้ได้สามัคคีกัน ช่วยกันทำงานพัฒนาบ้านเมืองและประชาชนให้ดีขึ้น ร้อยละ 35.45 ระบุว่า กลุ่มชานา มีประโยชน์ เช่น ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มชานาเกี่ยวกับการทำนา เช่น น้ำ ปุ๋ย พันธุ์ข้าว เป็นต้น มีเพียงร้อยละ 2.53 ที่ระบุถึงประโยชน์ของสมาคมยุวพุทธ คือ ใ้ทำบุญ ตักบาตร และไ้ฟังเทศน์

4. ความคิดเห็น เกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนต้น คนไทยในกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น เหมาะสมก็แล้ว ไม่มีอะไรเพิ่มเติมหรือแก้ไข กับกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าไม่เหมาะสม และระบุสิ่งที่ควรเพิ่มเติมแก้ไข มีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 45 มีเพียงร้อยละ 10 ที่มีความคิดเห็นว่าหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้นยังไม่เหมาะสมแต่ระบุไม่ได้ว่าควรเพิ่มเติมอะไรบางอย่าง กลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งมีจำนวน 45 คน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 51.13 เสนอแนะให้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป โดยร้อยละ 24.48 เสนอแนะให้เพิ่มวิชาภาษาอังกฤษ ส่วนวิชาที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมอื่น ๆ เช่น ศิลปกรรม เลขคณิต ภูมิศาสตร์ ความรู้รอบตัว การพัฒนาต่าง ๆ และการปฐมพยาบาล เป็นต้น ร้อยละ 48.87 เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมวิชาอาชีพ เช่น ร้อยละ 11.11 เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมวิชาการ เกษตร การตัดเย็บเสื้อผ้า ส่วนวิชาอื่น ๆ ที่ควรแก้ไข เพิ่มเติม ได้แก่ ชีวรถ ร้อยละ 4.44 ช่างเครื่องยนตร์ ช่างกล ร้อยละ 4.44 และเสริมสวย ร้อยละ 4.44 เท่ากัน นอกจากนี้ ร้อยละ 2.22 ให้เพิ่มวิชาครู และที่เหลืออีกร้อยละ 11.11 เสนอแนะให้เพิ่มเติมวิชาอาชีพ แต่ระบุไม่ได้ว่า ควรเพิ่มเติมอะไรบางอย่าง

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมหลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนต้นนี้ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถให้ขอเสนอแนะว่า วิชาใดควรแก้ไขเพิ่มเติมอะไร มากน้อยเพียงไร และวิชาที่เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมบางอย่างไม่สามารถจัดในโรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นได้ เช่น เกี่ยวกับวิชาครู ช่างกล ช่างเครื่องยนตร์ และการขับรถ เป็นต้น

สรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง เกณฑ์ความเป็นพลเมืองดีของคนไทยที่ใช้ในการวิจัย กับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลดังต่อไปนี้

เกณฑ์ความเป็นพลเมืองดี	ผลการวิจัย
<p>1. ค่านิยมและคำสอนในศาสนา พลเมืองดีควรรู้จักทำงานและพักผ่อนตามสมควร มีความจริงใจต่อกันและกัน ไม่อยากได้สิ่งของหรือเงินทองของผู้อื่น บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น รู้จักประหยัด มีความเคารพนับถือผู้ใหญ่และนับถือในความสามารถ คำนึงการนับถือศาสนานั้นควรนับถือ เพราะคำสอนของศาสนานั้น ๆ สอนให้เป็นคนดี เช่น นับถือศาสนาพุทธเพราะมีคำสอนสอนให้คนละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดีและทำให้บริสุทธิ์ การทำบุญควรทำเพื่อให้อิทธิพลของบุญทำดีขึ้น ส่วนการบวชพระนั้นมีประโยชน์ในกิจการฝึกอบรมจิตใจและสืบศาสนา และเข้าใจว่าผู้ที่หมายถึงผู้มีความประพฤติดีและมีจิตใจดี</p>	<p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 50 ยังมีความคิดเห็นไม่ถูกต้อง คือ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังอยากได้สิ่งของหรือเงินทองของผู้อื่น ขาดความเคารพนับถือผู้ใหญ่และขาดความนับถือในความสามารถ มีเหตุผลในการนับถือศาสนาที่ไม่ถูกต้อง ไม่เข้าใจหลักคำสอนของศาสนาพุทธ และไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการบวช</p> <p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นถูกต้องเพียง 5 ใน 11 สถานการณ์ คือมีความคิดเห็นว่า พลเมืองดีควรรู้จักทำงานและพักผ่อนตามสมควร มีความจริงใจต่อกันและกัน รู้จักประหยัดและการออมทรัพย์ และเข้าใจว่าผู้ที่หมายถึงผู้มีความประพฤติดีและมีจิตใจดี</p>
<p>2. เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบทธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมไทย พลเมืองดีควรรู้จักสร้างความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านโดยการรู้จักแบ่งปัน มีความกตัญญู กตเวทียุติธรรมและช่วยเหลือกัน มีสัมมาคารวะและสุภาพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ รู้จักมรรยาทในการเป็นแขก และการต้อนรับแขกปฏิบัติได้ถูกต้องเมื่อมีแขก และมีสุชนนิสัยที่ดี</p>	<p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้อง คือ มีความคิดเห็นถูกต้องว่า พลเมืองดีควรรู้จักอภัยและช่วยเหลือกันและกัน รู้จักมรรยาทในการต้อนรับแขกปฏิบัติตนถูกต้อง เมื่อมีแขก และมีสุชนนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร</p> <p>มีเพียง 3 ใน 8 สถานการณ์ที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง</p>

เกณฑ์ความเป็นพลเมืองดี	ผลการวิจัย
<p>ในการรับประทานอาหาร</p>	<p>มากกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นไม่ถูกต้อง คือคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังไม่เข้าใจเรื่องการสร้างความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านด้วยการแบ่งปันกัน ชขาดความกตัญญู กตเวทิต และบกพร่องในเรื่องการมีสัมมาคารวะ สุภาพ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่และการ เป็นแขก</p>
<p>3. เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี</p> <p>พลเมืองดีควรทราบวากฎหมายต่าง ๆ ให้ ความคุ้มครองพลเมืองทุกคน ทุกคนควรรู้จักหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น การแจ้งความเกี่ยวกับ การเกิด การตาย การย้ายที่อยู่ การจดทะเบียนสมรส การได้รับการศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับ การลงทะเบียนบัตรประชาชน การลงทะเบียนบัตรประชาชนนอกถิ่น การรับราชการทหาร นอกจากนี้คนไทยต้องเสียภาษีอากรต่าง ๆ ให้แก่รัฐ เพื่อนำไปทะนุบำรุง ป้องกันประเทศและจัดบริการ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนส่วนรวม และควรไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนโดยเข้าใจการ เลือกตั้งระบบพรรค รู้จักเลือกผู้ที่สามารถทำหน้าที่แทนประชาชนในสภาผู้แทนใดก็เป็นผู้แทนราษฎร และทราบเรื่องการทำบัตรประจำตัวประชาชน</p>	<p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังมีความคิดเห็นไม่ถูกต้อง คือ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องการแจ้งความเกี่ยวกับ การเกิด การย้ายที่อยู่ การจดทะเบียนสมรส การเข้ารับการศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับ การลงทะเบียนบัตรประชาชนนอกถิ่น การเลือกตั้งระบบพรรค และยังไม่รู้จักเลือกผู้ที่สามารถทำหน้าที่แทนประชาชนในสภาผู้แทนใดก็เป็นผู้แทนราษฎร ทุกเรื่องนี้เป็นเรื่องที่อยู่ นอกหลักสูตรและแบบเรียน ระดับประถมศึกษาตอนต้น มีเพียง 5 ใน 12 สถานการณ์ที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้อง คือมีความคิดเห็นถูกต้องวากฎหมายต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองพลเมืองทุกคน ปฏิบัติใดถูกต้องในเรื่องการแจ้งความเกี่ยวกับ การตาย การทำบัตรประจำตัวประชาชน การรับการตรวจคัดเลือกร เพื่อเป็นทหาร และการเสียภาษีอากร : แก่รัฐ เพื่อให้รัฐบาลนำไปใช้จ่าย เพื่อสนองความต้องการของประชาชนส่วนรวม</p>

เกณฑ์ความเป็นพลเมืองดี	ผลการวิจัย
<p>4. เกี่ยวกับความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย</p> <p>พลเมืองดีต้องรู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบ รู้จักใช้สิทธิของตนโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายข้างมากอย่างมีเหตุผล ยอมรับมติของฝ่ายข้างมากด้วยความเต็มใจ ยอมรับตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าและรู้จักการแก้ปัญหาที่ดี รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อประเทศตกอยู่ในอันตราย มีความรักชาติโดยรับผิดชอบต่อความเจริญและความคงอยู่ของชาติ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศภูมิใจหรือจิตใจที่ เกิดเป็นพลเมืองของชาติตน</p>	<p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 50 ยังมีความคิดเห็นไม่ถูกต้อง คือคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังไม่เห็นความสำคัญของการรู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบ ไม่รู้จักใช้สิทธิของตนโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่รับฟังความคิดเห็นของฝ่ายข้างมากอย่างมีเหตุผล ไม่ยอมรับตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าและการแก้ปัญหาที่ดี ไม่เข้าใจเรื่องการรักชาติโดยรับผิดชอบต่อความเจริญและความคงอยู่ของชาติ</p> <p>มีเพียง 3 ใน 9 สถานการณ์ที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้อง คือยอมรับมติของฝ่ายข้างมาก รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อประเทศตกอยู่ในอันตราย และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ภูมิใจหรือจิตใจที่ เกิดเป็นคนไทย</p>
<p>5. ความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป</p> <p>พลเมืองดีควรทราบกลไกในการปกครองประเทศ กล่าวคือทราบว่าประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีหลักสำคัญคือ ประชาชนทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมปกครองประเทศ โดยมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในการปกครองประเทศต้องมีรัฐธรรมนูญ</p>	<p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้องร้อยละ 50 ของสถานการณ์ทั้งหมด 10 สถานการณ์ คือมีความคิดเห็นถูกต้องว่า ประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ประเทศจีนแดงและรัสเซียปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ เข้าใจเรื่องอำนาจบริหารส่วนกลาง อำนาจบริหารส่วนภูมิภาค และอำนาจตุลาการ เฉพาะในส่วนที่นำไปสัมภาษณ์</p>

เกณฑ์ความเป็นพลเมืองดี	ผลการวิจัย
<p>เป็นกฎหมายกำหนดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดและการใช้อำนาจเหล่านั้น รัฐธรรมนูญบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในการปกครอง ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ ทรงแสดงอภัยโทษแก่ผู้ต้องหาและทนายความ ทรงแสดงอภัยโทษแก่ผู้ต้องหาและทนายความ ทรงแสดงอภัยโทษแก่ผู้ต้องหาและทนายความ ทรงแสดงอภัยโทษแก่ผู้ต้องหาและทนายความ</p>	<p>นอกจากนี้คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นไม่ถูกต้อง คือไม่ทราบความสำคัญของรัฐธรรมนูญ ไม่เข้าใจว่าหลักสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือการที่ประชาชนทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมปกครองประเทศ โดยมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ไม่ทราบความสำคัญของนายกรัฐมนตรีในฐานะเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล และไม่ทราบความสำคัญของวันที่ 5 ธันวาคมในฐานะเป็นวันชาติไทยและวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</p>
<p>6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี เฉพาะ เรื่องที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น</p> <p>พลเมืองดีควรทราบหน้าที่ตามกฎหมาย คือ การแจ้งความเกี่ยวกับการเกิด การตาย การย้ายที่อยู่ การจดทะเบียนสมรส การได้ รับการศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับ การ ลงทะเบียนบัญชีทหารกองเกิน การรับราชการทหาร การทำบัตรประจำตัวประชาชน นอกจากนี้ควรเข้าใจการเลือกตั้งระบบพรรค รัฐจักเลือกคนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนในสภาผู้แทนได้คือเป็นผู้แทนราษฎร และควรทราบ</p>	<p>เรื่องที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับ</p> <p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่ทราบหน้าที่ตามกฎหมาย 7 ประการ ดังผลการวิจัยในข้อ 3 มีเพียง 4 ใน 11 สถานการณ์ที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้อง คือเข้าใจในเรื่องการแจ้งความเกี่ยวกับการตาย การทำบัตรประจำตัวประชาชน การรับการศึกษาภาคบังคับ การเลือกตั้งเพื่อเป็นทหาร และทราบว่าประเทศไทยจีนแดงและรัสเซียเข้าปกครองระบอบคอมมิวนิสต์</p>

เกณฑ์ความ เป็นพล เมืองคี	ผลการ วิจัย
<p>วาประ เทศจีนแดงและรัส เซียปกครองระ บอบคอมมิวนิสต์ (ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับ ระบอบประชาธิปไตย)</p> <p>7. ความคิดเห็น เสรี เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองคีโดยทั่วไป</p> <p>พลเมืองคีควรมีความคิดเห็นถูกต้อง มีแนว โນ้มในทางที่คิในเรื่องคดีประจำใจ การ ปฏิบัติตนของพลเมืองคีในครอบครัว การ ปฏิบัติตนเพื่อให้ชุมชนมีความสุข เห็นความสำคัญหรือความจำเป็นของชนบ ทรรม เนียมประ เพลีและวัฒนธรรมไทยที่มี 拷การ เป็นพลเมืองคี ทราบคุณสมบัติของ พลเมืองคี พลเมืองคีไม่ควร เห็นควายถ่า รัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนทำอะไร ไร้โดยไมผิดกฎหมาย ควร เห็นความสำคัญ ของกฎหมายมากกว่าประ เพลี รัจกช่วยเหลือประ เทศชาติในค่าน เสริมธุรกิจและ การป้องกันประเทศ และ เห็นประโยชน์ ของการ เป็นสมาชิกชุมชน กลุ่ม สมาคม หรือสหกรณ์ต่าง ๆ</p>	<p>คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 50 มีความ คิดเห็นถูกต้องทั้ง 10 สถานการณ์ คือ คนไทยในกลุ่ม ตัวอย่างส่วนมากมีคติประจำใจที่คิ มีความคิดเห็นถูก 拷เกี่ยวกับ เรื่องการ ปฏิบัติตนของพลเมืองคีในครอบ ครว การปฏิบัติตนเพื่อให้ชุมชนมีความสุข เห็น ความสำคัญหรือความจำเป็นของชนบ ทรรม เนียมประ เพลีและวัฒนธรรมไทย拷การ เป็นพลเมืองคีและสามารถ บอกเหตุผลได้ และทราบคุณสมบัติของพลเมืองคี และ ความคิดเห็น เกี่ยวกับ เรื่องดังกล่าวส่วนมากมีแนวโน้ม เกี่ยวกับค่านิยมและค้ำสอนในศาสนา นอกจากนี้คน ไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นความสำคัญของกฎหมาย มากกว่าประ เพลี รัสิกว่าไม่ชอบ ไมคิและไม่เห็นควาย ถ่ารัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนทำอะไร ไร้โดยไมผิดกฎหมายและบอกเหตุผลได้ รัจกช่วยเหลือประ เทศ ชาติทั้งค่าน เสริมธุรกิจและการป้องกันประเทศ และ เห็นประโยชน์ของสมาคม ชุมมุน กลุ่ม หรือสหกรณ์ต่าง ๆ</p>

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสมมุติฐานของการวิจัยที่ว่า คะแนนเฉลี่ยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยส่วนรวมของคนไทยระหว่างชายกับหญิงไม่ต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ปรากฏว่าผลของการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของชาติ ลัทธิต ในเรื่อง "การศึกษาเรื่องคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4" ซึ่งผลการวิจัยในเรื่องนี้ ความคิดเห็นของเด็กชายกับเด็กหญิงไม่ต่างกัน¹ และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด ปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของชายกับหญิงในกลุ่มตัวอย่างไม่ต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ความสมมุติฐานที่ตั้งไว้ 5 ข้อ คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบทธรรม เนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี เรื่องความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย และเรื่องความรู้เกี่ยวกับการปกครองโดยทั่วไป แต่ความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีเฉพาะข้อที่อยู่นอกหลักสูตร แบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น และเรื่องความคิดเห็นเสรีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป ไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน กล่าวคือ จากผลของการวิจัยปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นของชายต่างกับหญิง ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยของชายสูงกว่าหญิง แสดงว่าชายมีความคิดเห็นที่ถูกต้องมากกว่าหญิงใน 2 เรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีเฉพาะข้อที่อยู่นอกหลักสูตร แบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น 10 ข้อใน 11 ข้อ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี จึงอาจกล่าวได้ว่า ชายมีแนวโน้มที่จะมีความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดีสูงกว่าหญิง เฉพาะในเรื่องที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับ

¹ชาติ ลัทธิต, "การศึกษาเรื่องคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4," ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2507. (อัครสาเนา)

ประณตศึกษาตนเอง

2. ผลการทดสอบไคสแควร์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยระหว่างชายกับหญิงว่าความคิดเห็นต่าง ๆ เหล่านั้นเนื่องมาจากความเป็นชายหรือหญิงหรือไม่ ซึ่งปรากฏว่า จากการทดสอบไคสแควร์ 65 เรื่อง มีเพียง 7 เรื่องที่ความแตกต่างในความคิดเห็น เป็นผลเนื่องมาจากความเป็นชายและหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของศาสนาพุทธ และเรื่องความนิยมในการไปวัด ความคิดเห็นของชายกับหญิงต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 และในเรื่องภารกิจที่ปฏิบัติเมื่อไปวัด ความคิดเห็นของชายกับหญิงต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 ดังนั้น ตามผลของการวิจัยนี้ อาจกล่าวได้ว่า ในเรื่องหลักคำสอนที่สำคัญของศาสนาพุทธ ชายมีความคิดเห็นต่างหญิง กล่าวคือ หญิงมีความคิดเห็นว่าหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของศาสนาพุทธคือ ห้ามทำความชั่ว ให้ทำแต่ความดี และความดี คิดเห็นที่ว่าหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของศาสนาพุทธคือ ห้ามทำความชั่ว ให้ทำแต่ความดี และทำให้บริสุทธิ์ มากกว่าชาย ส่วนชายมีแนวโน้มของความคิดเห็นว่า หลักคำสอนของศาสนาพุทธคือ ทำดีได้ก็ ทำชั่ว ได้ชั่ว มากกว่าหญิง ส่วนในเรื่องความนิยมในการไปวัดนั้น หญิงส่วนมากนิยมไปวัดมากกว่าชาย และในเรื่องภารกิจที่ปฏิบัติเมื่อไปวัด หญิงมีแนวโน้มที่จะไปวัดเพื่อทำบุญตักบาตร ถวายอาหารพระ หรือฟังเทศน์ มากกว่าชาย ซึ่งเป็นการกระทำที่ที่ส่วนชายมีแนวโน้มที่จะไปวัดเพื่อคุยกับพระ ไปเที่ยวหรือเที่ยวงาน ไปช่วยงานของวัดหรือของพระ และไปขอยืมของใช้จากวัดเพื่อใช้ในการทำบุญต่าง ๆ มากกว่าหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหญิงมีความสนใจในเรื่องศาสนามากกว่าชาย จึงมีความคิดเห็นและการปฏิบัติที่ถูกต้องมากกว่าชายในเรื่องดังกล่าว

ในเรื่อง เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนชน ชนธรรม เนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย จากผลการวิจัยปรากฏว่า ความคิดเห็นของชายกับหญิงต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 ในเรื่อง เหตุผลในการให้อภัยและช่วยเหลือกัน ในปัญหาที่ว่า "ถ้าเพื่อนบ้านที่ท่านไม่ชอบหน้ามาก ๆ ถูกปล้น จะช่วยเหลือเขาเพราะอะไร" ตามผลการวิจัยอาจกล่าวได้ว่า เหตุผลในการให้อภัยและช่วยเหลือกันนั้น ชายให้อภัยและช่วยเหลือเพื่อนบ้านในเรื่องนี้เพราะ บ้านอยู่ใกล้กัน เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือเป็นคนไทยด้วยกัน ส่วนหญิงนั้นช่วยเหลือเพราะความ

ส่งสาร และในเรื่องสุขนิสัยในการรับประทานอาหาร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในเรื่องสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่สุดที่ควรทำก่อนรับประทานอาหาร ชายเห็นความสำคัญของการล้างมือให้สะอาดมากกว่าหญิง ส่วนหญิง เห็นความสำคัญของการจัดวางอาหารให้รับประทาน มากกว่าชาย ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองคือ เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการตาย ผลการทดสอบไคสแควร์ปรากฏว่า ความคิดเห็นของชายกับหญิงต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 จึงกล่าวได้ว่า จากผลการวิจัยนี้ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาย ถ้าพบคนนอนตายอยู่ข้างทาง มีแนวโน้มที่จะรีบแจ้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือตำรวจโดยเร็วที่สุด มากกว่าหญิง แต่หญิงมีแนวโน้มที่จะบอกชาวบ้านให้ช่วยกันหาโลงใส่ หามไปวัด หรือบอกชาวบ้านหรือเพื่อนบ้านให้มาช่วย มากกว่าชาย นอกจากนี้ในเรื่องความคิดเห็นเสรี เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองก็โดยทั่วไป เรื่องการเลือกระหว่างกฎหมายกับประเพณี ผลการทดสอบไคสแควร์ปรากฏว่า ความคิดเห็นของชายกับหญิงต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 อาจกล่าวได้ว่าในเรื่องนี้ ถ้ากฎหมายที่ออกมาขัดกับจารีตประเพณีท้องถิ่น ชายมีแนวโน้มที่จะเลือกปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนหญิงมีแนวโน้มที่จะเลือกปฏิบัติตามประเพณี แสดงว่า ชายมีแนวโน้มที่จะเห็นความสำคัญของกฎหมายมากกว่าประเพณี ส่วนหญิงเห็นความสำคัญของประเพณีมากกว่ากฎหมาย อาจเป็นเพราะคนไทยในกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหญิง ส่วนมากอยู่ในชนบท ได้รับการอบรมสั่งสอนจากบิดามารดา ให้เคร่งครัดในจารีตประเพณี จนเห็นว่าประเพณีสำคัญกว่ากฎหมาย

ส่วนความคิดเห็นในเรื่องอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวแล้วนี้ ผลการทดสอบไคสแควร์ปรากฏว่า ความคิดเห็นของชายกับหญิงไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 จึงกล่าวได้ว่า ความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนดให้ มีไคสแควร์ต่างกันเนื่องจากความเป็นชายหรือหญิง

3. จากคำถามในแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองซึ่งมีจำนวน 60 ข้อเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 60 สถานการณ์ ปรากฏว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไปมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง 17 ข้อ ร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นถูกต้องใน 16 ข้อ ดังนั้นคนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 ขึ้นไป มีความคิดเห็นถูกต้อง

ใน 33 ข้อ ส่วนที่เหลืออีก 27 ข้อ มีคนไทยในกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นถูกต้อง ถ้าพิจารณาเฉพาะความคิดเห็น เสรี เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองก็โดยทั่วไป ปรากฏว่า ในจำนวนคำถาม 10 ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 10 สถานการณ์ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 70 ขึ้นไป มีความคิดเห็นถูกต้อง 9 สถานการณ์ ส่วนอีก 1 สถานการณ์ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องร้อยละ 61 แสดงว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีแนวโน้มที่จะมีความคิดเห็นถูกต้องถ้าให้เขาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองก็โดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ตาม ผลนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะคำถามหรือปัญหาซึ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ต่างกันก็ได้ ข้อที่น่าสนใจก็คือ จำนวนข้อที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นที่ผิดมีจำนวนถึง 27 ข้อ ซึ่ง 27 ข้อนี้ ทุกข้อเป็นคำถามในตอนที่ 1 ของแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่อง ค่านิยมและคำสอนในศาสนา 6 ข้อ เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชนชน ชนบทธรรม-นิยมประเพณีและวัฒนธรรมไทย 3 ข้อ เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองที่ 7 ข้อ เกี่ยวกับเรื่องความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย 6 ข้อ และความร่ำเกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป 5 ข้อ การที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อยมีความคิดเห็นที่ถูกต้องในเรื่องเหล่านี้ นับว่าเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาแก้ไขปรับปรุง เนื้อหาและวิธีสอนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ คงจะได้อธิบายต่อไปในข้อ 5.

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาในแต่ละเรื่องแล้ว จะเห็นได้ว่า

3.1 เรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา มีข้อที่น่าสนใจก็คือ จากตารางที่ 9 หน้า 83 เรื่องการเคารพในอาวุโส คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 40 ยังให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่หรือผู้มีอาวุโสในการเลือกผู้ใหญ่บ้าน และมีเพียงร้อยละ 30 ที่คำนึงถึงการมีอาวุโสและความชำนาญของบุคคลประกอบกัน และถ้าพิจารณาจากตารางที่ 44 หน้า 119 ประกอบ จะเห็นได้ว่า มีคนไทยในกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 48 ที่ยอมรับนับถือผู้ใหญ่ที่มีอายุมากที่สุดในการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ แสดงว่ายังมีคนไทยในกลุ่มตัวอย่างเกือบร้อยละ 50 ที่ยังมีความเคารพในอาวุโสอยู่ อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาโดยส่วนรวมในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา แม้ว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจะมีความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้องถึง 6 ใน 11 สถานการณ์ แต่ความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้องเหล่านั้น ยังมีแนวโน้มในทางที่ดีและไม่เป็นภัยต่อสังคม แสดงถึงว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างยังมีแนวโน้มที่จะเป็นคนที่มีศีลธรรมจรรยา มีค่านิยมที่ดีงาม ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากคือร้อยละ 92 เคยไปวัดตั้งแต่เดือนละครั้งจนถึงเกือบทุกวัน และมีเพียงร้อยละ 8 ที่ปกติไม่เคยไป.

วัดเลย และคนไทยในกลุ่มตัวอย่างที่ไปวัด ส่วนมากคือร้อยละ 88.05 ไปวัดเพื่อทำบุญอุทิศบาปกรรมถวายอาหารพระ หรือฟังเทศน์ และร้อยละ 4.34 ไปคุยกับพระ สิ่งเหล่านี้ย่อมมีส่วนช่วยให้คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีโอกาสที่จะมีความคิดเห็นถูกต้องมากขึ้นในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา

3.2 เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชนชน ชนธรรม เนียมประ เพ็ดและ วัฒนธรรมไทย
 การที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นที่ถูกต้องถึง 5 ใน 8 สถานการณ์ และแม้ใน 3 สถานการณ์ที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้อง แต่ความคิดเห็นเหล่านั้นส่วนมากยังมีแนวโน้มในทางที่ดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากศาสนากับชนธรรม เนียมประ เพ็ดและ วัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งคู่กันและเป็นผลต่อเนื่องกัน การที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากใกล้ชิดกับศาสนา และส่วนมากอยู่ในชนบท อารยธรรมแบบเมืองหลวงยังไม่มีอิทธิพลมากนัก จึงทำให้คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีแนวความคิดที่เป็นแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative) มีแนวโน้มที่ยังยึดมั่นในชนธรรม เนียมประ เพ็ดและ วัฒนธรรมไทยอยู่

3.3 เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมือง การที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องถึง 7 ใน 12 สถานการณ์ ซึ่งทั้ง 7 สถานการณ์นี้ ทุกเรื่อง เป็นเรื่องที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น จึงกล่าวได้ว่า การที่ไม่ได้รับการเรียนรู้จากโรงเรียนในเรื่อง เหล่านี้ ทำให้คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้อง และเรื่อง เหล่านี้เป็น เรื่อง เกี่ยวกับความรับผิดชอบที่คนไทยทุกคนควรทราบและปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้นจึง เป็น เรื่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างยิ่ง

3.4 เรื่องความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย การที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังมีความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยน้อย คือเข้าใจถูกต้องเพียง 3 ใน 9 สถานการณ์ อาจเป็นผลเนื่องมาจากการ ได้รับการ เรียนรู้จากโรงเรียนไม่เพียงพอ และได้รับการ เรียนรู้ เพิ่มจากสิ่งแวดล้อมน้อยมาก ทำให้คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก มีความเข้าใจผิดในเรื่องระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบกับเรื่องการใช้สิทธิ เสรีภาพคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องเพียงร้อยละ 32 และร้อยละ 45 ตามลำดับ ดังตารางที่ 40 หน้า 115 และตารางที่ 46 หน้า 121 ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามในเรื่องความรักชาตินั้น จากตารางที่ 42 หน้า 117 ชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 21 มีความคิดเห็นถูกต้อง โดยมีความคิดเห็นว่า คนรักชาติควรรับผิดชอบต่อความเจริญและ-

ความคงอยู่ของชาติ แต่มีถึงร้อยละ 65 ที่มีความคิดเห็นว่า คนรักชาติควร เป็นคนที่ยอมตายเพื่อ ชาติทุกกรณี ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่แสดงถึงความ เสียสละ เพื่อประเทศชาติ และผลนี้อาจ เนื่องมา จากการมีความจงรักภักดีในองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นองค์ประมุขของก็ได้ ทั้งนี้เพราะจากการ สัมภาษณ์ของผู้วิจัย พบว่า เกือบทุกบ้านของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง มีพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาท สมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวประทับไว้ เพื่อ เป็นที่เคารพสักการะและ เป็นมิ่งขวัญของคน

3.5 เรื่องความรู้อยู่เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมาก มีความคิดเห็นที่ถูกต้องร้อยละ 50 คือมีความคิดเห็นถูกต้อง 5 ใน 10 สถานการณ์ ใน เรื่องนี้ มีสิ่งที่ควรแก้ไขมากคือ แม้ว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจะ เข้าใจถูกต้องว่าประเทศไทย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ไม่เข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีหลัก สำคัญว่า ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยทุกคนมีฐานะ เท่าเทียมกัน ในการมี สิทธิออก เสียง เลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเพียงร้อยละ 16 และ ร้อยละ 31 ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 53 หน้า 128 และตารางที่ 54 หน้า 129 ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากการ ใ้รับ การ เรียนรู้ เกี่ยวกับ เรื่องการปกครองประเทศจากโรงเรียนไม่ เพียงพอ และมีโอกาสได้ เรียนรู้จากสิ่งแวดลอมน้อย จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไข เช่นเดียวกัน

3.6 เรื่องความคิดเห็น เสรีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป คนไทยในกลุ่ม ตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้องทั้ง 10 สถานการณ์ และมีข้อที่น่าสนใจคือว่า ในเรื่องคดีประจําใจ เรื่องการปฏิบัติตนของพลเมืองดีในครอบครัว เรื่องการปฏิบัติตนเพื่อให้ชุมชนมีความสงบสุข เรื่อง เหตุผลที่ชนบทรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมไทยจําเป็นหรือสำคัญต่อการ เป็นพลเมืองดี และ เรื่องคุณสมบัติของพลเมืองดี ความคิดเห็นส่วนมากของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้ม เกี่ยวกับค่านิยม และคำสอนในศาสนา ซึ่งอาจ เนื่องมาจากการที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างได้ เรียนรู้จากวัดและสิ่งแวดลอม ที่เกี่ยวข้องกับศาสนามาก จึงทำให้ความคิดเห็นมีแนวโน้มไปในเรื่อง เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนใน ศาสนามากดังกล่าว ข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ในเรื่องประโยชน์ของสมาคม ชุมชน กลุ่ม และสหกรณ์ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นประโยชน์ของกลุ่มหม่มสาวมาก ดังปรากฏในตาราง ที่ 72 หน้า 154 และตารางที่ 73 หน้า 155 อาจเป็นเพราะคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้ เห็น และทราบเรื่อง เกี่ยวกับกลุ่มหม่มสาวมากกว่าเรื่องอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอยู่ในอำเภอ เชียงยืน มีความกระตือรือร้นในการที่จะ เป็นสมาชิกของกลุ่มหม่มสาวมาก จึง เป็นเรื่อง ที่ควร สนับสนุนให้มีการ ตั้งกลุ่มหม่มสาวให้ มีขอบข่ายกว้างขวาง และใช้วิธีการที่ดี ซึ่งจะมี

ส่วนช่วยให้หนุ่มสาวได้เป็นพลเมืองดีและช่วยเหลือในการพัฒนาท้องถิ่นโดยกว้าง และหาโอกาสให้เขาได้ทราบประโยชน์ของการรวมกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มชาวนา สหกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การประกอบอาชีพของหนุ่มสาวต่อไป ทั้งยังช่วยสร้างถนนมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยในทางอ้อมอีกด้วย

อนึ่ง ถ้าจะพิจารณาถึงเรื่องความรับผิดชอบตอตนเอง ความรับผิดชอบตอสังคม และความรับผิดชอบตอประเทศไทย โดยพิจารณาถึงความคิดเห็นในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชนชนบทรวมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และเรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี ตามลำดับ อาจกล่าวได้ว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังบกพร่องในเรื่องความรับผิดชอบตอตนเองและความรับผิดชอบตอประเทศไทย แต่มีความรับผิดชอบตอสังคมค่อนข้างดี ทั้งนี้ เพราะเมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา กับเรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังมีความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้อง แต่ในเรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชนชนบทรวมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก มีความเข้าใจถูกต้องในเรื่องนี้

จากความคิดเห็นต่าง ๆ ของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ เป็นที่น่าสนใจแก่ว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 49 ระบุว่า ความคิดเห็นที่ตอตนเอง ส่วนมากคิดเอง มากกว่าได้จากโรงเรียน และร้อยละ 35 ระบุว่า คิดเองทั้งหมด จากโรงเรียนไม่มี มีเพียงร้อยละ 12 ที่ระบุว่า คิดเองน้อยกว่าที่ได้จากโรงเรียน และร้อยละ 4 ระบุว่า คิดเองมากเท่ากับที่ได้จากโรงเรียน ดังปรากฏในตาราง ๗. ในภาคผนวก ค. หน้า 236 ถ้าพิจารณาจากคำตอบเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากยังไม่ยอมรับว่า ผลจากการศึกษาอบรมในโรงเรียนมีส่วนช่วยให้เขามีความคิดเห็นถูกต้องที่ขึ้นโดยไม่รู้สึกรู้ว่าอย่างไรก็ตาม คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง นอกจากได้รับการศึกษาอบรม ได้เรียนรู้จากโรงเรียน ซึ่งทุกคนจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มาแล้วนาน 6-10 ปีแล้ว เขายังได้รับการเรียนรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้อื่น ๆ อีก ดังปรากฏในตาราง ๘. ในภาคผนวก ค. หน้า 231 ว่า คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น เกี่ยวกับเรื่องบ้านเมือง จากการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน จากการอ่าน

ประกาศ ใบปลิว ใบโฆษณาต่าง ๆ จากการฟังรายการวิทยุ และดูรายการโทรทัศน์ เป็นต้น และยังได้รับการ เรียนรู้จากการ ไปวัด และจากสิ่งแวดลอมต่าง ๆ นอกจากนี้ คนไทยในกลุ่ม ตัวอย่างส่วนน้อย ยังได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านหนังสือต่าง ๆ จากวารสารและนิตยสารต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยให้คนไทยในกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เพิ่มขึ้น ช่วยให้มีความเข้าใจและมีความคิดเห็นต่าง ๆ ถูกต้องมากขึ้นโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นการที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 49 ที่ระบุว่า ความคิดเห็นที่ตอบสนองมากคิดเองมากกว่าได้จากโรงเรียน และร้อยละ 35 ที่ระบุว่า คิดเองทั้งหมด จากโรงเรียนไม่มี จึงเป็นเรื่องที่อาจไม่เป็นความจริง อนึ่ง เมื่อสิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยให้คนไทยได้มีความรู้เพิ่มขึ้น มีความเข้าใจ และมีความคิดเห็นที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้นในเรื่อง เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี จึงควรที่จะใช้สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจแก่คนไทย และปรับความคิดเห็นให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้นในเรื่อง เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ซึ่งจะมีประโยชน์ที่จะช่วยให้เขาสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องยิ่งขึ้น เมื่อประสบกับปัญหา เหล่านั้น และทำให้เขามีความเป็นพลเมืองดีมากยิ่งขึ้น

4. ถ้าพิจารณาความคิดเห็นของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ข้อที่คนไทยส่วนมาก คือมากกว่าร้อยละ 70 มีความคิดเห็นถูกต้องมีจำนวน 17 ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 17 สถานการณ์ ได้แก่

4.1 เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และ เรื่องการ ออมทรัพย์ การประหยัดทรัพย์

4.2 เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบท ร่ม เนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย เรื่องมรรยาทในการต้อนรับแขก และ เรื่องสุชนิสัยในการรับประทานอาหาร

4.3 เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี เรื่องการทำบัตรประจำตัวประชาชน และ เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการตาย

4.4 เกี่ยวกับความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย เรื่องความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ หรือเป็นส่วนหนึ่งของชาติ

4.5 ความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป เรื่องระบอบการปกครองของประเทศไทย

4.6 ความคิดเห็น เสรี เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป เรื่องการปฏิบัติ
 คนในครอบครัว เรื่องคุณสมบัติของพลเมืองดี เรื่องการช่วยเหลือประ เทศชาติค้ำ เศรษฐกิจ
 เรื่องการปฏิบัติคนในชุมชน เรื่องความจำเป็นหรือความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี
 ไทย คอการ เป็นพลเมืองดี เรื่องการช่วยเหลือประ เทศชาติค้ำ การป้องกันประ เทศ เรื่อง
 ประโยชน์ของสมาคม ชุมชม กลุ่ม หรือสหกรณ์ และเรื่องกตัญญูใจของคนไทย

การที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นที่ถูกต้องในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้
 นับได้ว่า เป็นเรื่องที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง และอาจถือได้ว่า การจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียน
 มีส่วนช่วยให้คนไทยในกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นที่ถูกต้องในเรื่องเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม
 นอกจากการเรียนรู้นี้ในโรงเรียน คนไทยในกลุ่มตัวอย่างอาจได้รับความรู้ ความคิดเห็น
 จากแหล่งความรู้อื่น ๆ เช่น สถาบันสื่อมวลชน หมู่เพื่อน ผู้ใหญ่ ศาสนา บิฑามารคา และสิ่ง
 แวดลอม เป็นต้น

5. คนไทยในกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อย คือต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็น
 ที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ในคำถาม 27 ข้อจาก 60 ข้อ ได้แก่อสถานการณืเกี่ยวกับ
 กับเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

5.1 เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา 6 เรื่อง คือ เรื่องวัตถุประสงค์
 ในการบวช เรื่องประโยชน์ของการทำบุญ เรื่องหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของศาสนาพุทธ
 เรื่องการ เคารพในอาวุโสและความสามารถ เรื่องการปฏิบัติเมื่อพบเงินตกอยู่ และเรื่อง
 เหตุผลในการนับถือศาสนา

5.2 เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม
 ไทย 3 เรื่อง คือ เรื่องการมีสัมมาคารวะและมรรยาทในการ เป็นแขก เรื่องการรู้จัก
 แบ่งปัน และเรื่องความกตัญญูตถุเวทิตและประเพณีการลงแขก

5.3 เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี 7 เรื่อง คือ เรื่องการ
 เลือกก้งผู้แทนระบบพรรค เรื่องการลงทะ เบียนบัญชีทหาร กอง เกิน เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับ
 การย้ายที่อยู่ เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการ เกิด เรื่องการจดทะเบียนสมรส เรื่องการศึกษา
 ภาคบังคับ และเรื่องลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้แทนราษฎร

5.4 เกี่ยวกับความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย 6 เรื่อง คือ เรื่อง

ความรักชาติ เรื่องการยอมรับตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าและการแก้ปัญหาที่ดี เรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบ เรื่องการแก้ปัญหาด้วยการประชุมปรึกษาหารือ เรื่องการใช้สิทธิ เสรีภาพ และเรื่องการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

5.5 ความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป 5 เรื่อง คือ เรื่องหลักสำคัญในการปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตย เรื่องความสำคัญของวันที่ 5 ธันวาคม เรื่องความสำคัญของตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เรื่องการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตย และเรื่องความสำคัญของรัฐธรรมนูญ

5.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี เฉพาะข้อที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น มี 7 เรื่อง คือทุกเรื่องในข้อ 5.3

ในจำนวน 27 เรื่องที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีความคิดเห็นถูกต้อง นี้ มี 7 เรื่อง คือเรื่องที่อยู่ในข้อ 5.6 หรือ 5.3 เป็นเรื่องที่อยู่นอกหลักสูตรและแบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น แต่เป็นเรื่องที่คนไทยควรทราบและเกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของคนไทยที่จะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ทรายโก ที่ยังไม่สามารถขยายการศึกษาภาคบังคับถึงระดับประถมศึกษาตอนปลายได้ทั่วประเทศแล้ว ควรเพิ่มเติมเนื้อหาทั้ง 7 เรื่องดังกล่าวเข้าในหลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนต้น

ส่วนในเรื่องอื่น ๆ ที่เหลืออีก 20 เรื่อง ค่ายเหตุที่คนไทยเพียงส่วนน้อยมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง และเรื่องเหล่านี้อยู่ในเนื้อหาหลักสูตร แบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น ดังนั้นจึงควรได้มีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความคิดเห็นถูกต้องในเรื่องดังกล่าว

6. สำหรับข้อที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50-69 มีความคิดเห็นถูกต้อง มี 16 ข้อ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 16 สถานการณ์ ได้แก่

6.1 เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนในศาสนา 3 เรื่อง คือ เรื่องการทำตนใหม่ ความสุขในครอบครัว เรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับคำ "ผู้ดี" และเรื่อง การทำตนใหม่มีความสุข โดยการทำงานและพักผ่อนตามสมควร

6.2 เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบทธรรม เนียมประเพณีและวัฒนธรรม-

ไทย 3 เรื่อง คือ เรื่องการช่วยงานศพ เรื่องการปฏิบัติตนเมื่อมีคนดกกับเพื่อน และ เรื่องการให้อภัยและการช่วยเหลือกัน

6.3 ความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองที่ 3 เรื่อง คือ เรื่องการได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย เรื่อง เหตุผลในการเสียภาษีอากร และ เรื่องการรับการตรวจคัดเลือกรับราชการ

6.4 เกี่ยวกับความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย มี 2 เรื่อง คือ เรื่องการยอมรับมติของฝ่ายข้างมาก และ เรื่องความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

6.5 ความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป มี 4 เรื่อง คือ เรื่องระบอบการปกครองของประเทศจีนแคงและรัสเซีย เรื่องอำนาจตุลาการ เรื่องการบริหารราชการส่วนภูมิภาค และ เรื่องอำนาจบริหาร

6.6 ความคิดเห็นเสรี เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไป มี 1 เรื่อง คือ เรื่อง การเลือกระหว่างกฎหมายกับประเพณี

ในสถานการณ์ต่าง ๆ 16 เรื่องนี้ แม้ว่าจะมีจำนวนคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องร้อยละ 50 ขึ้นไป แต่ไม่ถึงร้อยละ 70 ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจำนวนร้อยละดังกล่าวยังไม่เพียงพอสำหรับเรื่องความเป็นพลเมืองดี ในอุดมคตินั้นพลเมืองดีควรมีความคิดเห็นถูกต้องในเรื่องเหล่านี้ร้อยละ 100 ซึ่งมีโอกาสเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย ดังนั้นอย่างน้อยควรมีจำนวนร้อยละ 70 ขึ้นไปที่มีความคิดเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความเป็นพลเมืองดีในแต่ละสถานการณ์ ดังนั้นในการสอนเรื่องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ 16 เรื่องนี้ ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาตอนต้นจึงควรพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความคิดเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มากยิ่งขึ้น เพื่อหวังที่จะให้นักเรียนได้มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง ซึ่งอาจนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อเขาเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

7. ความคิดเห็นของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนต้น ปรากฏว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก คือร้อยละ 55 มีความคิดเห็นว่า หลักสูตรยังไม่เหมาะสมควรปรับปรุงแก้ไข โดยร้อยละ 45 ระบุถึงสิ่งที่ควรแก้ไขเพิ่มเติม ร้อยละ 10 ระบุไม่ได้ว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมอะไรบาง ส่วนร้อยละ 45 ที่เหลือมีความคิดเห็นว่า

หลักสูตร เหมาะสมแล้ว ถ้าพิจารณาถึงความคิดเห็นของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง เฉพาะกลุ่ม
 ที่เห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักสูตร ร้อยละ 51.13 มีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับ
 เรื่องทั่ว ๆ ไป ร้อยละ 48.87 มีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิชาชีพ ในจำนวน
 ทั้งหมดนี้ มีจำนวนถึงร้อยละ 24.48 ที่เสนอแนะให้เพิ่มเติมวิชาภาษาอังกฤษในหลักสูตร ประถม
 ศึกษาตอนต้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง เห็นความจำเป็นของวิชาภาษาอังกฤษ
 ในปัจจุบัน ดังนั้นถ้ามีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนต้น นักการ
 ศึกษาจึงควรได้พิจารณาถึงความเหมาะสมในเรื่องนี้ว่า ควรเพิ่มวิชาภาษาอังกฤษในหลักสูตร
 ระดับประถมศึกษาหรือไม่โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างนี้ประกอบการ
 พิจารณาค่า อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างที่เสนอแนะให้แก้ไข
 เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิชาชีพ และวิชาทั่ว ๆ ไป เป็นสิ่งที่นักการศึกษาควรพิจารณาหลายประการ
 เช่น เกี่ยวกับวิชาการ เกษตรและการตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 11.11
 ของกลุ่มที่เห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักสูตร มีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมในหลักสูตร
 ซึ่งอาจเป็นเพราะคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ จึงต้องการ
 ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การประกอบอาชีพต่อไป ดังนั้นโรงเรียน
 ควรแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาและวิธีสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเกษตร
 เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป ส่วนกลุ่มที่เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม
 เกี่ยวกับวิชาการตัดเย็บเสื้อผ้า นั้น เป็นข้อเสนอแนะของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหญิง
 อาจเป็นเพราะหญิงเห็นว่า หญิงไทยควรมีความรู้เกี่ยวกับการตัดเย็บเสื้อผ้าบ้าง เพื่อประโยชน์
 ในการตัดเย็บเสื้อผ้าใช้เอง และอาจเป็นวิชาชีพได้สำหรับบางคน ดังนั้นโรงเรียนควรพิจารณา
 ให้ความรู้พื้นฐานในเรื่องเหล่านี้ด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะของคนไทยในกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมหลักสูตร
 บางเรื่อง ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าอาจยังไม่เหมาะสมสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น
 เพราะเหตุผลต่าง ๆ เช่น ข้อเสนอแนะที่ให้เพิ่มวิชาขับรถ ข่างกล ข่างเครื่องดนตรีในระดับ
 ประถมศึกษาตอนต้น ในเรื่องเหล่านี้รัฐบาลอาจไม่สามารถจัดได้เพราะต้องใช้งบประมาณ
 เป็นจำนวนมาก ส่วนข้อเสนอแนะที่ให้เพิ่มวิชาครุฑนั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจทำได้ เพราะในสังคม
 ปัจจุบันผู้ที่จะเป็นครูควรมีพื้นฐานความรู้วิชาสามัญอย่างน้อยจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การให้การศึกษ้อบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดี

ดร. ประมวล ตึกคินสัน ได้สรุปเรื่อง "พันธกรรมเกี่ยวกับตัวเราในฐานะพลเมือง" โดยประมวลความคิดเห็น ความเชื่อ ของศาสตราจารย์เออเนส ฮูตัน แห่งมหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด ชีซาเร ลอมโบโรโซ นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีเลียน เอนรีโค เฟอร์รี ศิษย์ของ ลอมโบโรโซ ดร. เซลตัน และจากผลการวิจัยต่าง ๆ ดร. ประมวล ตึกคินสัน สรุปไว้ว่า

...อาชญากรรมมิได้เกิดจากพันธกรรมเป็นส่วนใหญ่ หากแต่เกิดจากองค์ประกอบอัน สลับซับซ้อนของสิ่งแวดล้อม คนเราไม่ว่าจะมีเป็นชนิดใดก็ตาม ถ้าได้อยู่ในสภาวะ ทางสังคมอันสนับสนุนให้เขาประกอบอาชญากรรม เขายอมกลายเป็นอาชญากรไปได้ เรามีเหตุผลทุกประการที่เชื่อได้ว่า ถ้าเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมไปในทางดี เราอาจจะขจัดอาชญากรรมให้หายไปเลยก็ได้²

จากข้อสรุปนี้ ถ้าพิจารณาในทางตรงข้าม อาจกล่าวได้ว่า ก้าว เป็นพลเมืองดีเป็น ผลเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม มิได้เกิดจากพันธกรรมเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในการให้การศึกษ อบรมเด็กเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีนั้นย่อมทำได้โดยการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งจะมี ส่วนช่วยชักจูงเด็กให้เป็นพลเมืองดีได้ จากผลการวิจัยของผู้วิจัย เรื่อง "ความคิดเห็นของ คนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" ที่ปรากฏผลว่า มีคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 50 มีความคิดเห็นที่ผิด เกี่ยวกับปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ 27 เรื่องใน 60 เรื่อง ร้อยละ 31-50 มีความคิดเห็นผิด 16 เรื่อง และจำนวนต่ำกว่าร้อยละ 30 มีความคิดเห็นผิด 17 เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับความคิดเห็นที่ผิดในเรื่องความเป็นพลเมืองดีของคนไทย ย่อม ทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

การให้การศึกษ้อบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดีนั้น โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ แมส เชียแลส แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน กล่าวว่า การเป็นพลเมืองดีนั้น เป็นผลิตผลของกระบวนการ

²ประมวล ตึกคินสัน, ตัวเรากับพันธกรรมและสิ่งแวดล้อม, ("เอกสารทางวิชาการ," ฉบับที่ 4: มหาสารคาม: วิทยาลัยครูมหาสารคามและวิทยาลัยวิชาการศึกษามหาสารคาม, 2511), หน้า 47.

สอนที่มีระบบระเบียบและมีเหตุผล³ ทั้งนี้โรงเรียนจึงจำเป็นต้องรับผิดชอบในการที่จะสอน
ความเป็นพลเมืองดีให้แก่เด็ก

บลูจ และแมคเคลลอร์ กล่าวว่า การที่เด็กไปโรงเรียน จะทำให้เขาได้เรียน ได้
ร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน มีจิตใจรักโรงเรียน นอกจากนี้ เด็กจะได้รับการศึกษา
เพื่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และเพื่อชีวิตที่สุขสบาย⁴ ผลจากการเรียนจะทำให้
เด็กได้เรียนรู้ เกี่ยวกับกระบวนการพื้นฐานในการดำเนินชีวิต มีสุขภาพดี เป็นสมาชิกที่มีคุณค่า
ในบ้าน ได้ปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดี สามารถประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ มีศีลธรรม
จรรยา และรู้จักคุณค่าของเวลาว่าง⁵

นอกจากนี้การได้รับการศึกษาจากโรงเรียนยังช่วยให้ทราบถึงความเป็นไปของโลก
ได้พัฒนาทัศนคติที่ค้ำต่อสิ่งต่าง ๆ และคนทั่วไป ได้เรียนรู้การเข้าสังคมกับคนอื่น ได้เรียนรู้
เกี่ยวกับการปกครองประเทศของตน และยังทำให้ได้เข้าใจในความสามารถและความสนใจ
ของตนเอง⁶ นอกจากนี้โรงเรียนยังมีประโยชน์และคุณค่าต่อการเป็นพลเมืองดีอีกหลายประการ
เช่น ช่วยให้พลเมืองได้รับการศึกษา รัฐบาลจะคงอยู่ได้เพราะพลเมืองได้รับการศึกษา
จากโรงเรียน นักเรียนซึ่งจะเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งต่อไปจะสามารถใช้สิทธิของตนอย่างฉลาด
สนใจเรื่องการเมืองการปกครอง มีโอกาสเป็นพลเมืองดี ได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตตามวิถีทางแห่ง

³Byron G. Massialas, "Citizenship and Political Socialization," Encyclopedia of Educational Research, (edited by Robert L. Ebel, 4th ed.; New York: Macmillan Company, 1969), p. 124.

⁴G.L. Blough, and C.H. McClure, Fundamental of Citizenship, (Chicago: Laidlaw Brothers, 1948), p. 74.

⁵Ibid., p. 80-81.

⁶Ray Osgood Hughes, Building Citizenship, (rev. ed. by C.H.W. Pullen; Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1959), p. 3.

ประชาธิปไตย และมีวิจารณ์ในการพิจารณาข่าวสารหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ⁷

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนเบ็ญาทรสำคัญยิ่งในการช่วยอบรมสั่งสอน และเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีให้แก่เด็ก ในการนี้ เพรสตัน กล่าวว่ วิชาสังคมศึกษาเป็นหัวใจของหลักสูตร⁸ และวิชาสังคมศึกษามีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาความรับผิดชอบในการ เป็นพลเมืองดี เป็นศูนย์กลาง ซึ่งอาจมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างฉลาดต่อไป⁹ แคจาร์โรลิเม็กให้ข้อคิดเห็นว่า แม้ววิชาสังคมศึกษาจะมีความรับผิดชอบเป็นอย่างมากในการที่จะช่วยเหลือเด็กให้พัฒนาความเข้าใจ ทักษะค่านิยมและทักษะในการ เป็นพลเมืองดี แต่ความเป็นพลเมืองดีมิได้เป็นแค่เพียงจากการสอนในวิชาสังคมศึกษาเท่านั้น แต่เกิดจากการที่เด็กได้รับการเรียนรู้ทั้งหมดตลอดระยะเวลาที่อยู่ในโรงเรียน¹⁰

ในการที่จะช่วยพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของเด็กนั้น ครูและผู้บริหารในโรงเรียนจะทำงานร่วมกันในการที่จะพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตลอดระยะเวลาที่เด็กอยู่ในโรงเรียน แม้ว่าในบางเวลา เด็กมิได้เรียนอยู่ในห้องเรียนก็ตาม ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและอิทธิพลจากความรูที่เด็กได้รับ จะมีผลครอบคลุมไปถึงบ้าน ครอบครัว และชุมชนชนต่อไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะคงสอดคล้องกับความมุ่งหมายของโรงเรียน ครูทุกคนต้องยอมรับว่า ในทุกวันนี้ การสอนเรื่องความเป็นพลเมืองดีแก่เด็กเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเด็ก เพราะเท่ากับเป็นการเตรียมเด็กในการที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ และเป็น-

⁷San Diego City School, California, Guide for Teaching Basic Citizenship, (Grade X; prepare by Harold Balsiger and M.M. Miller; San Diego City School, 1953), p. 2, (mimeographed)

⁸Ralph C. Preston, Teaching Social Studies in Elementary School, (New York: Rinehart E. Company, Inc., 1955), p. 1.

⁹Ibid., p. 15.

¹⁰John Jarolinek, Social Studies in Elementary School, (New York: The Macmillan Company, 1967), p. 17.

พลเมืองดีของชาติต่อไปในภายหน้า¹¹

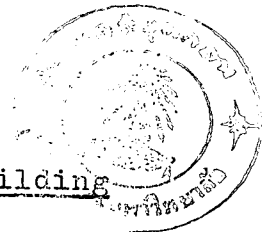
ในการสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนนั้น มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การสอนเกี่ยวกับค่านิยม คำสอนในศาสนา การอยู่ร่วมกันในชุมชนชนบท ธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ควรเริ่มจากการสอนให้เด็กรู้จักตนเอง เป็นคนช่างสังเกต อยากรู้ อยากเห็น กล้าคนควาหาคำตอบ มีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม และมีศีลธรรม จรรยาอันดีงาม วิศิษฐ์ จีระวุฒิ เสนอแนะว่า ในการสอนจริยธรรมสำหรับเด็กชั้นประถมนี้ ควรสอนให้เด็กรู้จักตั้งใจทำดี ทำใจให้สะอาด ให้ความสำคัญและความหมายของจริยธรรม สำหรับวิธีการปฏิบัติ เช่น เรื่องนรชาติต่าง ๆ ใช้วิทยากรหรือแหล่งวิทยากรต่าง ๆ มีกิจกรรมต่าง ๆ มีการติดตามผล และพยายามชักจูงพฤติกรรมที่เป็นปฏิบัติกับจริยธรรม¹²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ แห่งคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอแนะวิธีสอนและกิจกรรมในการสอนศีลธรรมหรือจริยศึกษา รวม 20 วิธี ได้แก่ (1) การบรรยายและอธิบาย (2) การสอนแบบตั้งปัญหา (3) การสอนแบบค้นคว้าข้อเท็จจริงและรายงาน (4) การเชิญวิทยากรมาบรรยาย (5) กิจกรรมแบบที่เรียกว่า "ช่วยเพื่อนพักใจ" (6) กิจกรรมเรียงความปากเปล่า (7) การเรียนจากข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษ (8) โต้เถียงที่ปัญหาธรรมะ (9) การใช้เพลงประกอบการเรียน (10) การทำสมุดภาพและสมุดศัพท์ (11) การอ่านและฟังนิทาน ซากด (12) การฝึกนรชาติและพิธีกรรมต่าง ๆ (13) การสัมภาษณ์ (14) การสังเกต (15) การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ (16) การเขียนคำบรรยายประกอบภาพหรือการเขียนภาพประกอบคำบรรยาย (17) การใช้บัตรคำฝึกฝนการ

¹¹ San Francisco Public School, California, Building for Democracy, (1950), p. 52.

¹² วิศิษฐ์ จีระวุฒิ, "จริยธรรมสำหรับเด็กชั้นประถม," ประชาศึกษา, 18 (เมษายน 2510), 520-29.

เขียนและการอ่านคำยาก (19) การสอนแบบธรรมชาติ และ (20) พุทธวิธีสอน สำหรับการสอนแบบธรรมชาติ นั้น เป็นวิธีการที่ครูช่วยให้นักเรียน แสวงหาความรู้ ค้นพบความรู้ รวบรวมความรู้ และพิสูจน์ความรู้¹³ จากการใช้วิธีสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ มีโอกาสที่จะช่วยให้นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความคิดเห็นถูกต้องในเรื่องค่านิยม คำสอนในศาสนา การอยู่ร่วมกันในชุมชนชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยได้ดียิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องมีวัตถุประสงค์ วิธีสอน อุปกรณ์การสอน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการติดตามผลที่เหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ

2. การสอนเกี่ยวกับความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และการปกครองประเทศ จาโรลิเม็ก กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่เรียนรู้ได้จากหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ แต่การสอนต้องสอนอย่างตั้งใจ ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ ต้องจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนอย่างเพียงพอ ต้องมีการประเมินผลร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ต้องประเมินผลตนเอง ครูต้องประเมินผลพัฒนาการของนักเรียนทั้งในเรื่องทัศนคติ การฝึกฝนเกี่ยวกับประชาธิปไตย ความสามารถ ระเบียบวินัย และภูมิหลังของเด็ก¹⁴

สมิธ, เกราส์, และแอกคินสัน กล่าวว่า โรงเรียนต้องรับผิดชอบในการที่จะต้องสอนเด็กในเรื่องหน้าที่ ความรับผิดชอบ และกระบวนการของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งจำเป็นต้องเรียนโดยการปฏิบัติ และเพราะว่าโรงเรียนต้องมีความรับผิดชอบในการสอนให้เด็กรู้จักปกครองตนเอง ดังนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องเลือกประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามา

¹³ สุนน อมรวิวัฒน์, พระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย, (เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ ภาคทรรศนระหว่างวิชาการ เนื่องในโอกาสฉลองปีการศึกษาระหว่างชาติ 2513 ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ ท้าวาสุกกรี พระนคร 24-26 สิงหาคม 2513; กองจริยศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2513), หน้า 162-200, (อัครสำเนา) และ สุนน อมรวิวัฒน์, วิธีสอนจริยศึกษา, (แผนกส่งเสริมและเผยแพร่จริยศึกษา กองจริยศึกษา กรมการศาสนา, [ม.ป.ป.] 17 หน้า.

¹⁴ Jarolimek, op. cit., pp. 198-99.

มีบทบาทในการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองที่ตัว¹⁵

ในการสอนเรื่องประชาธิปไตยนี้ เบอร์ก กล่าวว่า การสอนเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบในการเป็นพลเมืองที่นั่น เป็นปัญหามาก และยังมีปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการเป็นพลเมืองคืออย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักเรียนอาจได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองได้ไ้มาก แต่เข้าใจในเรื่องเหล่านั้นเพียงเล็กน้อย จึงจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เช่นมีการฝึกหัด เป็นต้น การที่ให้นักเรียนเขียนในการอบรมสั่งสอน เพื่อให้เด็กเป็นพลเมืองที่ตามวัตถุประสงค์นั้น เป็นเรื่องที่ทำไ้ยาก¹⁶ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในการสอนเรื่องนี้ การสอนโดยการใช้ปฏิบัติจะไ้ผลมากที่สุด เช่นการใช้กิจกรรม "รัฐบาลนักเรียน" (Student Government) เช่น การสอนเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เด็กเรียนโดยการใช้ปฏิบัติ โดยให้เด็กฝึกหัดเกี่ยวกับเทศบาล มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เทศมนตรี และนายกเทศมนตรี ขึ้นในโรงเรียน ครูมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในงานบางอย่างให้ โดยครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ เช่น เกี่ยวกับการรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม โรงอาหาร เป็นต้น ทั้งนี้ควรเป็นโครงการระยะยาว โดยทำติดต่อกลลภาคเรียนหรือตลอดปีการศึกษา วิธีการ เช่นนี้ จากผลการวิจัยของ เบอร์ก และคณะปรากฏว่าไ้ผลดีมาก จะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสทราบเรื่องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่ไ้ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01¹⁷ นอกจากนี้ อาจจัดกิจกรรมอื่น ๆ เช่น สภานักเรียน ชุมชมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ประสิทธิ์ โชคิพันธ์ กล่าวว่า การสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน มีหลักว่า

¹⁵

Edward W. Smith, Stanley W. Krouse, Jr., and Mark M. Atkinson, The Educator's Encyclopedia, (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, Inc., 1969), pp. 792-93.

¹⁶Walter R. Borg, "Student Government and Citizenship Education," The Elementary School Journal, LXVII (December, 1966), 154.

¹⁷โปรดดูรายละเอียดการวิจัย ในบทที่ 2 หน้า 49-50.

จะต้องสอนและสร้างกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย และส่งเสริมให้ใช้ "ชมวนการหมู่พวก" ในการปฏิบัติกิจกรรมของโรงเรียน ทุกโอกาสที่จะทำได้¹⁸ กิจกรรมที่อาจจัดให้มีขึ้นในโรงเรียนได้ เช่น กิจกรรมในระบบการบริหารงานของโรงเรียนที่มอบให้นักเรียนได้มีส่วนช่วยเหลือ เช่น กวรวจัดสถานักเรียน กรรมการรักษาความปลอดภัย กรรมการในห้องเรียน กิจกรรมนอกหลักสูตร (เสริมหลักสูตร) เช่น ชุมนุมต่าง ๆ กิจกรรมเรื่องสุขุขบริการและการพลานามัย เช่น กรรมการจัดอาหารกลางวัน น้ำดื่ม ฯลฯ ทั้งนี้ควรชี้แจงให้เด็กทราบวัตถุประสงค์และวิธีการ ให้นักเรียนมีโอกาสสมัครรับเลือกตั้ง เป็นกรรมการตามความเหมาะสม มีการวางโครงการต่าง ๆ ตลอดจนประเมินผลงานของกรรมการต่าง ๆ¹⁹

โกวิท วรรณพิพัฒน์ ได้เสนอแนะวิธีสอนประชาธิปไตยในโรงเรียนว่า ผู้นำเช่น ครูใหญ่ ครูประจำชั้น จะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า ประชาธิปไตยหมายถึงอย่างไร ใครมีหน้าที่ ชอบขายความรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด การสอนควรพยายามใช้วิธีสอนแบบหน่วย เพราะวิธีสอนแบบหน่วยมัก เปิดโอกาสให้นักเรียนและครูได้วางแผนงาน ศึกษาค้นคว้า ทำงาน อภิปราย และตัดสินใจร่วมกัน สอนโดยการกระทำโดยการจัดให้มีประสบการณ์ตรง สอนให้นักเรียนมีอิสระที่จะแสดงความคิดโดยกว้างขวาง และควร เปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าโดยลำพังบ้าง เป็นกลุ่มบ้าง²⁰

¹⁸ประสิทธิ์ โชคพิพันธ์, การสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน, ("เอกสาร เฉพาะ ศน." 63/2512; หน่วยศึกษานิสเทศก.กรมสามัญศึกษา, 2512), หน้า 6. (อัครสำเนา)

¹⁹มนตรี ชุติเนตร, และอรพินท์ องค์ศรีกุล, กิจกรรมเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน, ("เอกสารประกอบการพิจารณาในการประชุมสามัญคุรุสภาประจำปี พ.ศ. 2512," ส. 5/2512, คุรุสภา, 2512), หน้า 2-11. (อัครสำเนา)

²⁰โกวิท วรรณพิพัฒน์, การปลูกฝังประชาธิปไตยในแง่ของวิธีสอนและหลักสูตร, (เอกสารประกอบการพิจารณาในการประชุมสามัญคุรุสภาประจำปี พ.ศ. 2512," ส.4/2512; คุรุสภา, 2512), หน้า 2-4. (อัครสำเนา)

นอกจากนี้ เอกสาร เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ของโรงเรียนประชาบาล พลินท์ ไค้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับความเป็นพลเมืองดี ซึ่งสามารถจัดได้ในโรงเรียน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาของไทย เกี่ยวกับการสอนเรื่องประชาธิปไตย และความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองคิมางประการ ได้ ดังนี้

1. ทักษะในกิจกรรมโฮมรูม (Home room) ไค้อ่านเอกสาร เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ฝึกการฟังอย่างมีประสิทธิภาพและสุภาพ ฝึกการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ฝึกการทำงานเป็นหมู่ ฝึกเกี่ยวกับการคิดและการตัดสินใจ ฝึกการยอมรับในความสำคัญของแต่ละบุคคล การแข่งขันอย่างฉลาดและยุติธรรม ฝึกความรับผิดชอบ รู้จักคิดถึงประโยชน์ของคนอื่น ในโรงเรียน ในชุมชน ในประเทศตน และประเทศอื่น

2. ทักษะและกิจกรรมในห้องเรียน ไค้แก่ การใช้ทักษะพื้นฐานในการศึกษากับผู้อื่น เช่น การพูด การเขียน การฟัง และการอ่าน การรู้จักคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การยอมรับความจริง การตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น พัฒนาลักษณะประชาธิปไตยในนักเรียนแต่ละคน เช่น การร่วมมือกับผู้อื่น การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การอาสาที่จะบริการผู้อื่น การคิดและทำดีต่อกัน การนับถือตนเองและคนอื่น เป็นคน และการเป็นสมาชิกในชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนกีฬา หรือชุมชนกิจกรรมต่าง ๆ

3. ทักษะและกิจกรรมในโรงเรียน ไค้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ การมีโอกาสเท่าเทียมกันในการทำสิ่งต่าง ๆ การมีความเชื่อถือต่อกลุ่ม การยอมรับเสียงข้างมาก และยอมรับฟัง เสียงของส่วนน้อย การใช้สิทธิอย่างฉลาด การมีใจกว้าง การนับถือบุคคลอื่น และการพัฒนาความรู้สึกที่ค้ำคอสังคม²¹

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการให้การศึกษาอบรมเด็กที่โรงเรียน เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองคิมานั้นคือ "ครู" ไนเมเยอร์ อ่างคำกล่าวของ เพนโรส ว่า

²¹ Flint Public School, Effective Citizenship, ("Junior High Curriculum Studies," Report No. 11-J; September, 1954), p. 7-26. (mimeographed)

ครูโรงเรียนประถมศึกษา ตามปกติจะได้รับการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองดี ครูต้อง
 เป็นคนมีบุคลิกลักษณะดี มีความเชื่อถือได้ และมีความซื่อสัตย์ สามารถถ่ายทอดความเป็น
 พลเมืองดีให้แก่เด็กกลุ่มใหญ่ได้ แต่บางทีความหวังนี้ก็ล้มเหลว เพราะกิจกรรมต่าง ๆ
 ที่กำหนดไว้ในโครงการมีค้ำไปใช้ เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนให้เด็ก เป็นพลเมืองดี
 อย่างมีประสิทธิภาพ²² จาโรลิเมก กล่าวไว้ว่า ครูที่ดีต้องช่วยเด็กให้มีความรับผิดชอบ มีประส-
 ภากรณมาก ๆ รู้จักควบคุมตนเอง จัดการตนเองได้โดยให้เด็กมีส่วนร่วมกับระดับอายุและวุฒิภาวะ
 ของเด็กในกลุ่มต่าง ๆ สร้างนิสัยการควบคุมตนเองให้กลุ่ม และเด็กแต่ละคนต้องมีความรับ-
 รับผิดชอบต่อส่วนรวม ห้องเรียนต้องมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย เพื่อให้เด็กได้ทำงานอย่าง
 มีประสิทธิภาพ²³ นอกจากนี้ในการสั่งสอนอบรมเรื่องความเป็นพลเมืองดี ครูจำเป็นต้อง
 ทราบเกณฑ์อันเป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ของสังคมและของชาติ มีวัตถุประสงค์
 ที่แน่นอนในการสอนแต่ละเรื่อง มีวิธีสอนและกิจกรรม อุปกรณ์การสอนที่จำเป็น มีการวัดผล
 และประเมินผล ตลอดจนการติดตามผลที่ดี เหมาะสมและถูกต้องตามหลักการการศึกษา

การเรียนรู้ของเด็กเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีนี้ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในโรงเรียน
 เท่านั้น เด็กยังได้รับการเรียนรู้จากสถาบันอื่น ๆ อีก ได้แก่ ครอบครัว วัด หมู่เพื่อน²⁴
 เป็นต้น

²²John H. Niemeyer, "Education for Citizenship," Social Studies in the Elementary School; (The Fifty-Sixth Yearbook of the National Society for the Study of Education, (edited by Nelson B. Henry, Chicago: The University of Chicago Press, 1957), p.219, quoted William O. Penrose, Freedom Is Ourselves: Legal Rights and Duties of the Citizen as a Basis for Civic Education, (Newark, Delaware: University of Delaware Press, 1952), p. 25.

²³Jarolimek, loc. cit..

²⁴Massialas, op. cit., p. 50.

ครอบครัวมีส่วนที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีแก่เด็กได้ เช่น ในเรื่องประชาธิปไตยในครอบครัว คนในครอบครัวควรพบปะสังสรรค์กันบ่อย ๆ ปรึกษาหารือขอความคิดเห็นและกันในการดำเนินชีวิตร่วมกัน สร้างความรับผิดชอบร่วมกันในครอบครัว และมีความรับผิดชอบในกิจการภายในครอบครัว ความก้าวหน้าฐานะของแต่ละคน ไม่มีการบังคับและก้าวท้าวหน้าทีกัน คนในครอบครัวควรเคารพซึ่งกันและกัน และรู้จักใช้เสรีภาพในขอบเขต ไม่กระทบกระเทือนต่อครอบครัวและส่วนรวม เป็นต้น²⁵

วัด มีส่วนช่วยในการอบรมบ่มนิสัย เด็กให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีค่านิยมที่ดียิ่ง ดังนั้นพระจึงมีบทบาทสำคัญส่วนหนึ่งในการที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีให้แก่เด็กเป็นที่น่ายินดีว่า ปัจจุบันมีวัดหลายวัดที่เปิดโรงเรียนวันอาทิตย์สอนเกี่ยวกับหลักธรรมในพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็ก บางวัดจัดชมรมพรหมสำหรับเด็กในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน ช่วยให้เกิดการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางที่ถูกที่ควร และมีส่วนช่วยให้เขาเติบโตเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

หมู่เพื่อน มีส่วนช่วยให้เด็กเป็นพลเมืองดีได้เช่นกัน การคบเพื่อนที่ดีย่อมช่วยให้เด็กเป็นคนดีตามไปด้วย เพื่อนที่ดีจะคอยให้คำแนะนำชักชวน เมื่อเพื่อนของคนทำในสิ่งที่ไม่ดีงาม ไม่เหมาะสมกับสภาพของตน ดังนั้นการเลือกคบเพื่อนของเด็กจึง เป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ในปัจจุบันสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีได้เช่นกัน ดังนั้นสื่อมวลชนต่าง ๆ จึงควรพิจารณาตนเองในการยอมรับบทบาทนี้เพื่อร่วมมือกันเสริมสร้างพลเมืองดีให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนของชาติต่อไป

อนึ่ง ในการอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นพลเมืองดีนี้ ผู้ที่อยู่ในสถานศึกษาฝึกหัดครู ทั้งผู้บริหารและครูอาจารย์ที่สอนวิชาวิธีสอนต่าง ๆ จำเป็นพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมเนื้อหา และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ บางอย่าง ทั้งในวิชาวิธีสอนสังคมศึกษาและวิชาวิธีสอน

²⁵ ส่องศรี ชูติวงศ์, "ประชาธิปไตยในครอบครัว," ศูนย์ศึกษา, 12 ฉ.7 (กรกฎาคม 2508), 42-47.

วิชาอื่น ๆ เพื่อให้เด็กเรียนครูออกไปเป็นครูที่เห็นความสำคัญของความเป็นพลเมืองดี มีความรู้ ความเข้าใจ มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง และมีความสามารถในการสอนเด็กรุ่นต่อ ๆ ไป ให้เป็นพลเมืองดีของชาติมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป และเพื่อพลเมืองดีของชาติเหล่านี้จะได้มีส่วนช่วยในการดำรงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และช่วยพัฒนาประเทศต่าง ๆ ให้เจริญรุ่งเรือง ทักเทียมอารยประเทศอื่น ๆ ต่อไป.

สรุปได้ว่า ในการให้การอบรมสั่งสอนเด็กให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง เกี่ยวกับเรื่องความเป็นพลเมืองดี โรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการมีบทบาทและยอมรับนิคชอบในการให้การอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นพลเมืองดีของชาติ จึงควรมีการแก้ไข ปรับปรุง และเพิ่มเติมเนื้อหาบางประการในหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาและวิธีสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีเป็นอย่างดี ตลอดจนครูใหญ่และครูทุกคนในโรงเรียนจำเป็นต้องร่วมมือกันในการที่จะอบรมสั่งสอนเด็กและจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ดีและเหมาะสมแก่การที่จะให้เด็กเป็นพลเมืองดี ทั้งนี้เพราะนอกจากเด็กจะได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีจากการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาแล้ว เด็กยังได้เรียนรู้จากวิชาอื่น ๆ และจากสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนตลอดเวลาที่เขาอยู่ในโรงเรียน สถานศึกษาฝึกหัดครูก็ควรมีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร และวิธีสอนวิชาวิธีสอนสังคมศึกษา และวิชาวิธีสอนวิชาอื่น ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้เด็กเรียนครูได้เป็นครูที่ มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการให้การศึกษอบรมและสั่งสอนเด็กรุ่นต่อ ๆ ไปให้เป็นพลเมืองดีของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สถาบันอื่น ๆ เช่น ครอบครัว วัด หมู่เพื่อน และสื่อมวลชนต่าง ๆ นับว่ามีอิทธิพลในการที่จะช่วยอบรม สั่งสอน และเสริมสร้างเด็กให้เป็นพลเมืองดีของชาติด้วย ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่อยู่ในสถาบันดังกล่าว จำเป็นต้องยอมรับบทบาทเห็นความสำคัญ รับนิคชอบ และร่วมมือกันในการช่วยอบรม สั่งสอนและเสริมสร้างเด็กให้เป็นพลเมืองดีของชาติ ช่วยดำรงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และช่วยพัฒนาประเทศต่าง ๆ ให้เจริญรุ่งเรือง ทักเทียมกับอารยประเทศอื่น ๆ ต่อไป.

จากผลการวิจัยที่ปรากฏว่า มีเพียง เรื่อง เดียวคือ เรื่องการอยู่ร่วมกับในชุมชนชนบทชนบท นิยมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ที่คนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้อง ส่วนในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยทั่วไป คนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องเพียงร้อยละ 50 ตามผลของการวิจัยนี้ ประกอบกับเหตุผลที่ว่า การเป็นพลเมืองดีนั้น เป็นผลผลิตของกระบวนการสอนที่มีระบบระเบียบและมีเหตุผล โรงเรียนจำเป็นต้องรับผิดชอบในการที่จะอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นพลเมืองดีของชาติ นอกจากโรงเรียนแล้ว เด็กยังได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีจากสถาบันอื่น ๆ เช่น จากครอบครัว วัคหมุ่เพื่อน สื่อมวลชน และจากสภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นในการที่จะแก้ไขปรับปรุงวิธีการให้การศึกษอบรมเด็กและประชาชน เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของชาติ มีความคิดเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ค้ำจาม รู้จักรักและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย มีความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยและการปกครองประเทศ ตลอดจนมีทักษะในการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม สามารถทำงานทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะในการศึกษาหาความรู้ มีเหตุผล และมีวิจารถญาณ นั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขการให้การศึกษอบรม เรื่องความเป็นพลเมืองดีแก่เด็กและประชาชน ดังต่อไปนี้

ขอ เสนอแนะ

ขอ เสนอแนะสำหรับผู้บริหาร การศึกษา

1. การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนระดับประถมศึกษา

1.1 กรณีที่ยังไม่สามารถขยายการศึกษาภาคบังคับถึงระดับประถมศึกษาตอนปลายได้ทั่วถึงทุกตำบล ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาสังคมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กล่าวคือ แก้ไขปรับปรุงเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบและค่านิยมที่พึงงามสำหรับสังคมไทยที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันให้มากยิ่งขึ้น เช่น เกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติและบังคับให้พลเมืองทุกคนต้องปฏิบัติ

1.2 กรณีที่สามารถขยายการศึกษาภาคบังคับถึงระดับประถมศึกษาตอนปลายได้ทั่วถึงทุกตำบลแล้ว ควรแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาวิชาในข้อ 1.1 ในระดับประถมศึกษาตอนปลายให้ใหม่ขยายกว้างขวาง และมีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ เนื้อหาต่าง ๆ ที่ปรับปรุงแก้ไขทั้งในข้อ 1.1 และ 1.2 ควรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพสังคมและการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยในปัจจุบัน

2. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและแบบเรียนสำหรับนักเรียนครู ควรปรับปรุงแก้ไขเนื้อหา วิธีสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาวิธีสอนสังคมศึกษาในชั้นประถมศึกษาให้สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรระดับประถมศึกษาดังกล่าวในข้อ 1.

3. ควรปรับปรุงการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เกี่ยวกับการเรียนการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองดีให้คุณภาพดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของผู้นำหน้าที่นิเทศการศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองดี และสามารถนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกโรงเรียนหรือทุกกลุ่มโรงเรียนเป็นอย่างน้อย

4. ควรจัดให้มีการอบรมครู เกี่ยวกับการสอนเรื่องความเป็นพลเมืองดี ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นเรื่องการสอนให้นักเรียนปฏิบัติจริงมากยิ่งขึ้น และถ้ามีการติดตามผลและปรับปรุงแก้ไขนักเรียนเป็นราย-

บุคคล จะช่วยให้การ เรียนการสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

5. ควรจัดพิมพ์หนังสือ วารสาร เอกสาร หรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เผยแพร่ความรู้ และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ เพื่อให้ครู ใค้อ่าน ศึกษา และปรับปรุงการ เรียนการสอน เกี่ยวกับความเป็นผล เมืองดีให้ดียิ่งขึ้น และควรสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการ เขียนและจัดพิมพ์หนังสือ สำหรับเด็กให้มากยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งให้เด็ก เป็นผล เมืองดีของชาติต่อไปภายหน้า โดยสอดแทรกความรู้และข้อควรปฏิบัติต่าง ๆ ที่คนไทยทั่วไปพึงปฏิบัติ ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ ที่ตั้งามสำหรับคนไทย และเพื่อเป็นการจูงใจเด็กยิ่งขึ้น หนังสือควรมีรูปเล่ม ขนาด สี ภาพ และเนื้อเรื่อง เป็นที่น่าสนใจของเด็กและทาหายให้เด็กอ่าน

6. ควรใช้สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นแหล่ง เผยแพร่ ความรู้และข้อควรปฏิบัติต่าง ๆ ที่คนไทยทั่วไปควรทราบและปฏิบัติ ให้มีขอบข่ายกว้างขวาง และน่าสนใจยิ่งขึ้น

7. ควรพยายามหาทางแนะนำ ชี้แจง และขอความร่วมมือกับผู้ปกครองให้เห็น ความสำคัญและสนใจในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานและผู้อยู่ในปกครองของตนให้เป็นผล เมืองดีต่อไป ร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไขความประพฤติอันไม่สมควร ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับ เพศ วัย ศีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทย และไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ขอเสนอแนะสำหรับครู อาจารย์

1. ควรพยายามปรับปรุงแก้ไขตนเอง และหาความรู้ เพิ่ม เติมอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการสอน เรื่องความเป็นผล เมืองดี พยายามศึกษาและใช้เทคนิคใหม่ ๆ ในการสอน โดยศึกษาหาความรู้จากหนังสือ วารสาร รายงานการวิจัย เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือจากผู้มีความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้ หรือเข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในเรื่อง การเรียนการสอนต่าง ๆ

2. เกี่ยวกับการสอนเรื่องความเป็นผล เมืองดี ควรเน้นเรื่อง เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ที่คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติ และควรพยายาม ให้นักเรียนได้เรียนโดยการปฏิบัติให้มากที่สุด เช่น การให้ทำงาน เป็นหมู่คณะ เป็นต้น

3. ในการสอนเรื่องความเป็นผล เมืองดี ควรใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการสอน และค้นคว้า เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร นิตยสาร สิ่งพิมพ์ของรัฐบาล เอกสาร หนังสือ

รายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ตลอดจนใช้สื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนมากที่สุด

4. ครูใหญ่ควรให้ความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในเรื่องความเป็นพลเมืองดี เช่น เรื่อง ประชาธิปไตย มีกิจกรรมการเลือกตั้งหัวหน้าชั้น กรรมการประจำห้องเรียน สภานักเรียน ชุมนุ่มต่าง ๆ กิจกรรมลูกเสือ อนุภาซาค กิจกรรมสุขบริการและพละนามัย ตลอดจนการอธิบายแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน หรือในเรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น กิจกรรมเนื่องในงานเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น

5. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านหนังสือ ใช้ห้องสมุดให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ และรู้จักเลือกหนังสือที่มีคุณค่าแก่การอ่าน ในการนี้ควรจัดหาหนังสือ วารสาร เอกสาร หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ สำหรับเด็กที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้และความเข้าใจในความเป็นพลเมืองดีมากยิ่งขึ้น

6. ควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการที่จะอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นพลเมืองดี ร่วมมือกันแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ให้อยู่ในลักษณะที่พึงปรารถนาของสังคม

7. สำหรับครูอาจารย์ ผู้สอนในสถานศึกษาเด็กหัดครู ควรพยายามทุกวิถีทางที่จะให้นักเรียนครู ได้มีความเข้าใจ ช่างซึ้ง ในเรื่องความเป็นพลเมืองดี เข้าใจวิธีสอนต่าง ๆ และสามารถนำไปสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอเสนอแนะสำหรับผู้ปกครอง

1. ควรพยายามเลี้ยงบุตรหลานและเด็กในปกครองของตนให้ถูกวิธี อบรมสั่งสอนให้เป็นพลเมืองดี รู้จักสิทธิ หน้าที่ และมีความรับผิดชอบฐานะของตนเอง มีค่านิยมที่ค้ำจาม รู้จักรักและช่วยกันรักษากฎขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เอกลักษณ์ของความเป็นไทยคงอยู่

2. ควรพยายามปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและผู้อยู่ในความปกครองของตน

3. ควรศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และค่านิยมที่ค้ำจาม

จากหนังสือ วารสาร นิตยสาร สิ่งพิมพ์ต่าง วิทยุ โทรทัศน์ หรือด้วยวิธีอื่น ๆ และนำไปอบรมหรือแนะนำอยู่ในปกครองของคนที่ทราบและปฏิบัติได้ถูกต้อง

4. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุตรหลานหรือผู้อยู่ในปกครอง ให้มีนิสัยรักการอ่านหนังสือและรู้จักเลือกอ่านหนังสือที่ดี มีประโยชน์ และช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ในความเป็นพลเมืองที่ดียิ่งขึ้น

ขอเสนอแนะสำหรับกรมการศาสนา

1. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดต่าง ๆ เปิดโรงเรียนวันอาทิตย์สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้การศึกษาอบรมเกี่ยวกับค่านิยมที่ดีงาม และคำสอนในศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยแก่เด็กและเยาวชน ทั้งยังช่วยให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์ นักบวช ร่วมมือกับโรงเรียนในการอบรมศีลธรรมจรรยา แก่เด็กและเยาวชน โดยมีแผนงานและขอบข่ายกว้างขวางยิ่งขึ้น

3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์ นักบวช มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเรื่องศีลธรรมจรรยาแก่ประชาชนให้ชอบช้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น มีการอภิปรายธรรมะทางสื่อมวลชนต่าง ๆ หรือในโอกาสที่เหมาะสม เช่น ในวันสำคัญต่าง ๆ ของชาติ ศาสนา หรือเทศกาลต่าง ๆ โดยเรื่องที่อภิปรายนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน หรือเรื่องที่ประชาชนสนใจ ทั้งนี้พระสงฆ์หรือนักบวชผู้อภิปรายควร เป็นนักพูดที่สามารถพูดและจูงใจประชาชนได้ดี

4. เพื่อให้การปฏิบัติใน 3 ข้อข้างต้นสัมฤทธิ์ผลสมความมุ่งหมาย กรมการศาสนา ควรจัดให้มีการอบรมธรรมนิเทศก์ ซึ่งอาจเป็นพระสงฆ์ นักบวช หรือฆราวาสที่สนใจ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการนิเทศ ให้คำแนะนำ พระสงฆ์หรือนักบวชผู้ที่จะให้การอบรมสั่งสอนประชาชน ในสถานที่เกี่ยวกับวิธีการ และเทคนิคต่าง ๆ

ขอเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชนต่าง ๆ

1. บรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร หรือนิตยสารต่าง ๆ

1.1 ควรจัดให้มีคอลัมน์เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของพลเมืองดี

และ เรื่องที่พล เมืองคีควรทราบ เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปโคทราบและปฏิบัติโคถุกตอง

1.2 ควรจัดให้มีคอลัมน์สำหรับเด็ก ในการที่จะช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี โดยอาจ เป็นเรื่องนิทานที่สอดแทรกความรู้ เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และค่านิยมที่ดีงาม หรือจัดเป็นคอลัมน์แข่งขันตอบปัญหาสำหรับเด็ก หรือตอบข้อสงสัยของเด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี

1.3 ควรลงประกาศ แจ้งความ ของทางราชการตามวาระต่าง ๆ ตาม ความต้องการของทางราชการ อันเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชนทั่วไป เช่น เกี่ยวกับการทำบัตรประจำตัวประชาชน การลงทะเบียนผู้มีสิทธิการออก เงิน การส่งเด็กเข้าโรงเรียนตามการศึกษาภาคบังคับ เป็นต้น

2. ผู้รับผิดชอบในการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานีวิทยุและโทรทัศน์ของราชการ เช่น สถานีวิทยุศึกษา สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ของกรมประชาสัมพันธ์ สถานีโทรทัศน์ของกองทัพบก. เป็นต้น

2.1 ควรจัดให้มีบทความ คำขวัญ ที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี ของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

2.2 คว้าเหตุที่ประชาชนส่วนมากสนใจรายการบันเทิงมากกว่าข่าว หรือ สารคดีต่าง ๆ ดังนั้น จึงควรแทรกค่านิยมที่ดีงาม และความรู้ที่พลเมืองดีพึงทราบ เช่น เรื่องเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชนทั่วไป ในละครวิทยุหรือละครโทรทัศน์ หรือในภาพยนตร์

2.3 ควรจัดให้มีรายการข่าว ประกาศ แจ้งความของทางราชการในวาระต่าง ๆ ตามความต้องการของราชการ อันเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของประชาชน เช่นเดียวกับข้อ 1.3 ทั้งนี้ควรจัดรายการนี้ในเวลาเดียวกันทุกสถานี เพื่อให้ประชาชนได้ทราบและปฏิบัติโคถุกตอง

ขอเสนอแนะสำหรับข้าราชการฝ่ายปกครอง

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ควร ส่งเสริมและสนับสนุนให้ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวในระกำหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ในท้องที่ต่าง ๆ ด้วยวิธีการ

คือ ถูกต้องและเหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะส่งเสริมให้คนวัยหนุ่มสาว เป็นพลเมืองที่มีความสามัคคีกัน บำเพ็ญประโยชน์แก่ท้องถิ่นของตน และได้รับความรู้อย่าง ๗ อันจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกแต่ละคนอีกด้วย

2. ควรขยายการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยจัดให้มีสภาตำบลในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในเรื่องความเป็นพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยโดยภาคปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยในภาคอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ทราบความคิดเห็นของคนไทยทั่วประเทศ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร และแบบเรียนระดับประถมศึกษา ได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการวิจัยความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ในกลุ่มอายุอื่น ๆ เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มอายุต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ทราบความคิดเห็นของคนไทยโดยส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทยที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องที่ที่ขยายการศึกษาภาคบังคับถึงระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะ เป็นการติดตามผลการเรียนการสอนในโรงเรียน และ ผลจากการวิจัยจะมีประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ระดับประถมศึกษาตอนปลาย เป็นอย่างมาก

4. การใช้วิธีวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ถ้าจะให้ได้ผลดียิ่งขึ้น และมีค่าความเชื่อมั่นสูง ควรทำการสัมภาษณ์ซ้ำหลังจากการสัมภาษณ์ครั้งแรกประมาณ 1 เดือน ในกลุ่มตัวอย่างเดิม และนำข้อมูลที่ได้อามาหาค่าความเชื่อมั่นชนิดความคงที่ภายนอก.

คำชี้แจงเพิ่มเติมของผู้วิจัย

การวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" นี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีคนไทยในจังหวัดมหาสารคาม ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว อายุ 20-21 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และสุ่มตัวอย่างจากประชากรเฉพาะผู้ที่ได้ศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้น จำนวน 100 คน เป็นชาย 50 คน หญิง 50 คน เท่านั้น ดังปรากฏใน "วัตถุประสงค์ของการวิจัย" หน้า 7 และใน "ความจำกัดของการวิจัย" หน้า 10 ด้วยเหตุนี้ ความคิดเห็นของคนไทยในกลุ่มตัวอย่างจึงมีได้หมายถึงความคิดเห็นของคนไทยทั้งประเทศ หากจะมีผู้นำผลการวิจัยนี้ไปใช้อ้างอิง โปรดได้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และความจำกัดของการวิจัยดังกล่าวด้วย.

วัลลภ พุ่มพวง